

WEI
WARSAW ENTERPRISE
INSTITUTE

ІНСТИТУТ
ЕКОНОМІЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ
ТА ПОЛІТИЧНИХ КОНСУЛЬТАЦІЙ

СЕРПЕНЬ
2026

ЗВІТ

Вплив вступу України до ЄС на спільну аграрну політику (САП)

**ВАРШАВСЬКИЙ ІНСТИТУТ ПІДПРИЄМНИЦТВА
ІНСТИТУТ ЕКОНОМІЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ
ТА ПОЛІТИЧНИХ КОНСУЛЬТАЦІЙ**

ВПЛИВ ВСТУПУ УКРАЇНИ ДО ЄС НА СПІЛЬНУ АГРАРНУ ПОЛІТИКУ (САП)

Автори звіту:

Анжей Стройний, Віталій Крупін,
Анастасія Кропова, Ірина Коссе

Ця публікація була підготовлена за підтримки Фондів Відкритого Суспільства та Міжнародного Фонду «Відродження». Зміст цієї публікації є виключною відповідальністю авторів і не обов'язково відображає погляди донорів.

ВАРШАВА, 2026

Зміст

1. Резюме	4
2. Вступ: чому приєднання України має значення для САП.....	7
3. Що таке Спільна аграрна політика?	10
4. Як Спільна аграрна політика працює у Польщі.....	12
5. Спільна аграрна політика в наступних багаторічних фінансових рамках.....	16
6. Оцінки потенційної підтримки України за САП.....	19
6.1. Наслідки вступу України для Польщі.....	23
6.2. Наслідки для України.....	34
6.3. Спільні інтереси та можливі напрями співпраці.....	42
7. Наслідки для державної політики та рекомендації	46
7.1. Рекомендації для Європейського Союзу та дискусії щодо реформи САП.....	46
7.2. Рекомендації для України.....	48
7.3. Рекомендації для Польщі.....	50
Додаток	51

РЕЗЮМЕ

Перспектива вступу України до Європейського Союзу порушує питання, що входять далеко за межі двосторонніх торговельних відносин. Оскільки Спільна аграрна політика розподіляє кошти переважно на основі площі сільськогосподарських земель, інтеграція країни з понад 40 млн гектарів довоєнних сільськогосподарських угідь змінила б структуру розподілу коштів у найбільшій окремій бюджетній програмі ЄС. Цей звіт, підготовлений спільно Варшавським інститутом підприємництва (WEI) та Інститутом економічних досліджень і політичних консультацій (ІЕД), аналізує наслідки вступу України для САП — для бюджету ЄС, для Польщі як нинішнього одного з головних бенефіціарів, а також для українських виробників, які прагнуть отримати доступ до інструментів підтримки.

САП діє з 1962 року за принципом підтримки доходів на основі площі земель. У фінансовій рамці на 2021–2027 роки на неї припадає близько 387 млрд євро — приблизно чверть загального бюджету ЄС. Пропозиція Європейської комісії від липня 2025 року щодо періоду 2028–2034 років передбачає структурні зміни: аграрні кошти мають бути об'єднані з коштами політики згуртованості та іншими фондами в національні та регіональні партнерські плани загальною вартістю близько 865 млрд євро. У межах цього обсягу щонайменше 300 млрд євро призначено виключно на підтримку доходів у сільському господарстві та реагування на кризові ситуації. Це номінальне скорочення приблизно на 22–24% порівняно з нинішнім повним обсягом фінансування САП за обома програмами. Підтримка доходів надаватиметься через новий інструмент — Регресивну підтримку доходів на основі площі (DABIS), який запроваджує регресивні шкали та стелю виплат у розмірі 100 000 євро на господарство на рік. Питання про те, чи збереже САП належно профінансований і юридично захищений бюджет, залишається центральним невирішеним питанням у поточних переговорах щодо БФР.

Наслідки для Польщі

Польща наразі є п'ятим за величиною бенефіціаром САП, отримавши близько 5,1 млрд євро у 2023 році. За оцінками Bruegel, Україна, якщо буде допущена за чинними правилами виплат на основі площі, отримувала б близько 85 мільярдів євро протягом семи років — більше, ніж поточний річний обсяг фінансування Франції і більше, ніж сукупна програма Польщі на 2023–2027 роки. Моделювання WEI дає три сценарії обсягу фінансування Польщі на 2028–2034 роки. За пропозицією Комісії від липня 2025 року, без урахування вступу України, обсяг фінансування Польщі скорочується з 25 млрд євро до приблизно 19,4 млрд євро. За сценарієм поетапного вступу з поступовим збільшенням ставок виплат обсяг фінансування Польщі далі скорочується — до приблизно 17,4 млрд євро, тобто на 31%. За сценарію вступу з повними ставками без перехідного періоду показник падає до приблизно 15,3 млрд євро, тобто на 39%, що становить понад 1,4 млрд євро на рік. Ці сценарії базуються на логіці розподілу коштів за гектар, чинній до 2027 року, і їх слід розглядати як ілюстрацію масштабу ризику за старими правилами; за новою рамкою НРП після 2027 року вступ України не призведе до прямого скорочення заздалегідь визначеного бюджетного обсягу Польщі, а фактичні фінансові наслідки для Польщі залежатимуть від загального розміру наступного БФР та умов, узгоджених у пакеті вступу.

Ці результати не є наперед визначеними. Вони залежать від трьох рішень, які наразі ухвалюються в Брюсселі: чи збереже САП окремий захищений бюджет; чи входить Україна до системи виплат через механізм поетапного включення, порівнянний із тим, що застосовувався до Польщі з 2004 року; та чи будуть стелі виплат і регресивні шкали розроблені так, щоб ефективно застосовуватися до найбільших господарських структур. Кожен із цих інструментів наразі є предметом активних переговорів у межах реформи після 2027 року.

Позиція Польщі в цих переговорах визначатиме фінансовий результат більшою мірою, ніж її ставлення до самого вступу України.

Ці результати не є наперед визначеними. Вони залежать від трьох рішень, які наразі ухвалюються в Брюсселі: чи збереже САП окремий захищений бюджет; чи входить Україна до системи виплат через механізм поетапного включення, порівняний із тим, що застосовувався до Польщі з 2004 року; та чи будуть стелі виплат і регресивні шкали розроблені так, щоб ефективно застосовуватися до найбільших господарських структур. Кожен із цих інструментів наразі є предметом активних переговорів у межах реформи після 2027 року. Позиція Польщі в цих переговорах визначатиме фінансовий результат більшою мірою, ніж її ставлення до самого вступу України.

Наслідки для України

Аграрний сектор України характеризується надзвичайною неоднорідністю. З одного боку, приблизно 4 млн особистих господарств та індивідуальних фермерів, багато з яких діють поза формальними аграрними структурами, обробляють близько 12 млн гектарів, у середньому приблизно по 3 гектари, й забезпечують приблизно 30% валової сільськогосподарської продукції, переважно в трудомістких галузях, таких як овочівництво, плідівництво, картоплярство та тваринництво. З іншого боку, близько 100 агрохолдингів обробляють від 10 000 до 500 000 гектарів кожен, причому дев'ять із десяти найбільших зареєстровані за кордоном. Між цими полюсами перебувають приблизно 20 000 комерційно активних сільськогосподарських підприємств із середньою площею близько 485 гектарів. Загалом земельний фонд сільського господарства України становить приблизно 32,7 млн гектарів, проте середній розмір господарства, якщо враховувати всіх виробників, включно з особистими господарствами, становить приблизно 7 гектарів — порівняно з середнім показником Польщі у 11 гектарів і значно менше, ніж показують дані лише про агрохолдинги. Більшість земель, які використовують ці підприємства (близько 17,3 з 18,3 млн гектарів), перебуває в оренді, а не у власності — це структурний спадок тривалого мораторію на продаж сільськогосподарських земель. Оскільки права на виплати за САП прив'язані до діючого фермера, який фактично використовує землю, чітка реєстрація оренди та документація щодо землекористування стануть передумовою для перетворення земельного фонду України на реальну базу для виплат.

Вимоги щодо права на отримання підтримки за САП додатково диференціюватимуть результати для різних категорій виробників. Найімовірнішими основними бенефіціарами є середні комерційні підприємства: вони мають адміністративну спроможність виконувати вимоги щодо реєстрації, дотримання умов та звітності й діють у масштабі, за якого стеля виплат у 100 000 євро суттєво не обмежує виплати на одну структуру. Великі агрохолдинги мають високу спроможність дотримуватися вимог, але стикаються зі складнішою картиною правил обмеження виплат. За ставки 198 євро за гектар стеля застосовується приблизно до 505 гектарів на одного бенефіціара. Однак українські агрохолдинги структуровані як численні юридично окремі суб'єкти; згідно з пропозицією Комісії, стеля застосовується в розрахунку на юридичну або фізичну особу. Тому реальний вплив обмеження виплат на агрохолдинги критично залежить від того, чи охоплюватимуть остаточні правила пов'язані структури та чи запобігатимуть вони обходу обмежень через корпоративну реструктуризацію. Малі господарства та особисті селянські господарства стикаються з найсуттєвішими бар'єрами, пов'язаними переважно з реєстрацією, мінімальними пороговими значеннями площі, встановленими державами-членами, та адміністративним дотриманням вимог, а не з виробничою спроможністю.

Оцінки потенційної підтримки України за САП варіюються від 70–96,5 млрд євро протягом семи років за сценаріями, що застосовують чинні правила на основі площі, без перехідного періоду чи обмежень, до приблизно 1,2 млрд євро на рік

за повної ставки за сценарієм поетапного включення з обмеженнями. У перший рік після вступу показник за поетапним сценарієм становитиме приблизно 300 млн євро. Найвищі цифри відображають теоретичне бюджетне навантаження; нижчі, скориговані на перехідний період, показники становлять більш реалістичну базу для планування. За САП після 2027 року бюджет підтримки доходів призначений приблизно на 24% меншим у номінальному вираженні порівняно з нинішнім обсягом фінансування, що призведе до нижчої ставки за гектар у разі включення земельного фонду України до площі, яка має право на підтримку. Точну оцінку на період після 2027 року поки що неможливо розрахувати, оскільки ставки виплат і визначення прийнятної площі все ще перебувають на стадії переговорів.

Спільні інтереси та рекомендації

Попри розбіжності в позиціях щодо доступу до ринку та розподілу виплат, Польща та Україна мають спільний фундаментальний інтерес у збереженні добре профінансованої САП із захищеною підтримкою доходів. Обидві країни програють, якщо аграрне фінансування буде поглинуте загальним бюджетним пулом. Обидві також виграють від моделі виплат, яка обмежує концентрацію коштів у найбільших структурах, а не розподіляє підтримку виключно за площею.

На рівні ЄС звіт рекомендує: відстоювати окремий і юридично захищений бюджет САП; запровадити багаторічний механізм поетапного включення для України; забезпечити, щоб стелі виплат охоплювали афілійовані структури й унеможливляли обхід через корпоративну реструктуризацію; підтримувати дієві регіональні захисні застереження та моніторинг ринку; а також ставити лібералізацію торгівлі в залежність від суттєвого приведення українських екологічних стандартів і стандартів добробуту тварин у відповідність до стандартів ЄС, водночас визнаючи додаткові витрати, які несуть українські виробники через воєнні збитки та знищення активів.

На національному рівні Польщі слід орієнтувати підтримку на виробництво з доданою вартістю та нішеві ринки; посилювати організації виробників; здійснювати моніторинг і запобігати концентрації сільськогосподарських земель та переробних активів у руках великого капіталу із зовнішнім фінансуванням; а також готувати національний бюджет до більшого рівня співфінансування сільського господарства в міру реального скорочення обсягів фінансування з боку ЄС.

2. ВСТУП: ЧОМУ ПРИЄДНАННЯ УКРАЇНИ МАЄ ЗНАЧЕННЯ ДЛЯ САП

Сільське господарство традиційно залишається одним із ключових секторів української економіки та продовжує відігравати стратегічну роль у забезпеченні економічної стабільності, продовольчої безпеки й експортного потенціалу. Водночас роль сільського господарства змінюється в умовах війни. За статистикою валової доданої вартості, частка сільського, лісового господарства та рибальства у ВВП України скоротилася з 11,1% у 2021 році до 7,1% у 2024 році. Однак цей показник відображає лише прямий внесок сектору. Якщо врахувати суміжні види діяльності — переробку продовольства, постачання ресурсів, транспорт, логістику та експортні послуги, — ширший агропродовольчий ланцюг створення вартості, за оцінками, забезпечує до 17% ВВП. Попри скорочення прямого внеску сільського господарства, сектор таким чином залишається стратегічно важливим для економічної стабільності, продовольчої безпеки та експортного потенціалу України¹². Однак у контексті дискусії щодо САП значення українського сільського господарства полягає не стільки в його внеску в економіку України, скільки в масштабі сільськогосподарських земель, які потенційно можуть мати право на підтримку, різноманітності структур виробників та наслідках для майбутнього розподілу бюджету САП у розширеному ЄС.

Війна посилила структурний тиск на сектор. У 2025 році валова додана вартість у сільському господарстві скоротилася на 6,2% порівняно з 2024 роком, при цьому виробництво продукції рослинництва зменшилося на 7,5%, а тваринництва — на 4,1%. Водночас загальні втрати аграрного сектору оцінюються у понад 80 млрд дол. США, включно з приблизно 10,3 млрд дол. США прямих збитків активам. Війна також скоротила земельний фонд, доступний для майбутньої підтримки: близько 5 млн гектарів сільськогосподарських земель стали недоступними через окупацію, мінування та військові дії³⁴. Це вужча категорія земель, які фізично недоступні або небезпечні для обробітки. Ширша оцінка, яка використовується, вказує на те, що приблизно 8,6–9 млн гектарів, або близько 22% довоєнної сільськогосподарської площі України, охоплюють землі, зачеплені різними обмеженнями, пов'язаними з війною. Сюди входять землі, фізично недоступні через мінування та військові дії, а також землі, постраждалі від деградації та переведені в перелогові. Однак найбільшу частку цього показника становлять землі під російською окупацією, більшість з яких і надалі обробляється, але не українськими виробниками та не в межах української юрисдикції.

Водночас Україна залишається одним із найбільших сільськогосподарських виробників та експортерів базових продовольчих товарів у Європі, а тому становить структурно значущий випадок для майбутнього розвитку Спільної аграрної політики, а не лише двостороннє питання між Україною та сусідніми державами-членами. З огляду на масштаб і експортну орієнтацію аграрного сектору України, її вступ має ширший регіональний вимір. Процес інтеграції потребуватиме узгодження ринкових правил, інфраструктурного та інвестиційного планування, а також діалогу між виробниками, бізнесом і державними органами сусідніх держав-членів. Це може сприяти передбачуваному переходу та розвитку взаємовигідних торговельних, логістичних і переробних зв'язків у регіоні. Аграрний сектор України поєднує великий земельний фонд із потужною експортною

1 <https://fbc.biz.ua/news/ekonomika-uk/agrarnij-sektor-formuye-majzhe-p-yatu-chastinu-vvp-ukrayini/>

2 https://nabu.ua/images/uploaded/com_chart/file_6f1b51a5f2e658d1938511c00f47fc6b.xls

3 <https://stat.gov.ua/uk/publications/dynamika-ta-strukturni-zminy-vvp-ukrayiny-u-2022-2025-rokakh>

4 <https://kse.ua/ua/oglyad-zbitkiv-ta-vtrat-v-apk/>

орієнтацією та диверсифікованою структурою виробництва. Станом на 2025 рік сільськогосподарські угіддя охоплювали приблизно 32,7 млн гектарів, зокрема близько 26 млн гектарів ріллі та перелогів. Сільськогосподарські підприємства використовували близько 18,3 млн гектарів сільськогосподарських угідь, з яких приблизно 17,3 млн гектарів перебували в оренді, хоча ці дані охоплюють лише формальний підприємницький сектор; особисті господарства та індивідуальні фермери, на які припадає приблизно 40% валової сільськогосподарської продукції, обробляють значну додаткову площу⁵⁶⁷. Оскільки більшість цих земель обробляється на умовах оренди, а не перебуває у власності, розподіл прав на виплати між власниками землі та операторами сам по собі є питанням прийнятності, яке розглядається в розділі 6.2.

Ще один вимір, значущий для вступу України, — це співіснування різних типів сільськогосподарських виробників: від особистих господарств і сімейних ферм до сільськогосподарських підприємств і великих інтегрованих компаній. Ці категорії відрізняються за правовим статусом, масштабом виробництва, участю на ринку та доступом до підтримки, а тому їх не слід розглядати як безпосередньо порівнювані. Станом на 2024 рік в Україні налічувалося 58,7 тис. сільськогосподарських підприємств, на яких було зайнято близько 486 тис. осіб⁸. Відповідно до класифікації фінансової статистики Держстату, малі підприємства становили понад 95% сільськогосподарських підприємств за кількістю протягом 2015–2024 років, тоді як середні підприємства зберігали стабільну частку, а великі підприємства становили лише обмежену кількість (Таблиця 1)^{9,10}. Ця класифікація відрізняється від звітності Держстату щодо землекористування, яка фіксує приблизно 40 тис. сільськогосподарських суб'єктів до війни та близько 30 тис. наразі, групуючи підприємства за площею сільськогосподарських земель у власності та користуванні, а не за критеріями фінансового розміру. Водночас виробництво є більш концентрованим, ніж це можна припустити з кількості підприємств, що свідчить про співіснування сімейних ферм, малих і середніх виробників та великих інтегрованих аграрних компаній. Це означає, що майбутня участь України в САП — це питання не лише відкриття доступу до інструментів підтримки ЄС, а й визначення того, як чинні правила САП, багато з яких і надалі пов'язані із землею, критеріями прийнятності та екологічною обумовленістю, застосовуватимуться до дуже великої й внутрішньо неоднорідної аграрної держави-члена. На практиці це порушує центральне політичне питання: які категорії українських виробників справді зможуть відповідати критеріям прийнятності САП і скористатися інструментами підтримки?

5 https://kse.ua/wp-content/uploads/2024/03/Agroviglyad_2_ukr.pdf

6 <https://kse.ua/wp-content/uploads/2025/06/Zemelniy-rinok-v-Ukrayini.pdf>

7 <https://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2021/sg/ppsgk/ppsgk2025.xlsx>

8 Цей показник стосується сільськогосподарських підприємств за класифікацією офіційної статистики України і безпосередньо не порівнюється з оцінками, заснованими на господарствах або інших активних сільськогосподарських суб'єктах, використаними в інших частинах звіту.

9 https://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2022/fin/pssg/ksg_ek_2010_2021_ue.xlsx

10 https://ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2012/fin/osp/kzp/kzp_u/arch_kzp_u.htm

Таблиця 1. Кількість активних сільськогосподарських підприємств в Україні за розміром підприємства, 2015–2024¹¹

	Малі	Середні	Великі
2015	76 720	2 535	29
2016	72 095	2 505	20
2017	74 184	2 391	18
2018	73 998	2 307	23
2019	73 131	2 285	34
2020	71 195	2 137	36
2021	68 659	2 095	49
2022	51 555	1 687	39
2023	61 460	1 461	39
2024	57 260	1 391	52

Джерело: узагальнено авторами на основі <https://stat.gov.ua/uk/explorer?md5=1d4fefa87372bdf8ae92d027ac159271>

З цієї причини вступ України слід розглядати як ширше питання розширення САП, а не як двостороннє польсько-українське аграрне питання. Масштаб сільськогосподарських земель України, її роль в експорті та різноманітність структур виробників порушують ширші питання щодо майбутнього дизайну інструментів САП, критеріїв прийнятності, розподілу бюджету, механізмів переходу та балансу між конкурентоспроможністю, розвитком сільських територій і екологічними цілями в розширеному Європейському Союзі. Ці міркування можуть мати різні наслідки для різних держав-членів ЄС та їхніх регіонів, зокрема прикордонних територій, що підкреслює важливість належних поетапних інтеграційних механізмів і подальшого діалогу між відповідними зацікавленими сторонами. Втім, майбутня реформа САП зумовлена низкою чинників, зокрема бюджетними обмеженнями, новими політичними пріоритетами, геополітичними процесами та можливим майбутнім розширенням. Тому вступ України слід розглядати як один із кількох чинників, що впливають на майбутній дизайн САП, а не як єдину його рушійну силу.

¹¹ Таблиця подає кількість активних сільськогосподарських суб'єктів господарювання, класифікованих за розміром, за офіційною українською статистикою. Вона не включає особисті господарства населення, а тому не є еквівалентною загальній кількості сільськогосподарських виробників або господарств. Категорії розміру підприємств відповідають офіційній українській статистичній класифікації суб'єктів господарювання за розміром.

3. ЩО ТАКЕ СПІЛЬНА АГРАРНА ПОЛІТИКА?

Її було засновано у 1962 році, коли Західна Європа виходила з повоєнного дефіциту продовольства, а початковою метою було забезпечення стабільних поставок і справедливих доходів фермерам. Ці цілі, і досі закріплені у статті 39 Договору про функціонування Європейського Союзу, звучать майже так само, як і шістдесят років тому: підвищення продуктивності сільського господарства, справедливий рівень життя для сільського населення, стабільність ринку, гарантована безпека постачання та розумні ціни для споживачів. Що змінилося, так це інструменти — і значною мірою.

Простіше кажучи, САП — це механізм, через який ЄС щороку передає фермерам десятки млрд євро. У чинній фінансовій рамці на 2021–2027 роки бюджет становить приблизно 387 млрд євро, тобто приблизно чверть загального бюджету ЄС у 2023 році.¹² Жодна інша спільна політика не поглинає такої великої суми коштів. Це означає, що коли йдеться про гроші в ЄС, рано чи пізно розмова зводиться до сільського господарства.

Упродовж десятиліть САП базувалася на двох опорах, і цей поділ і досі зберігається. Однак Комісія пропонує скасувати цю двоопорну структуру після 2027 року, об'єднавши аграрні кошти в єдиний пул. Перша опора складається з прямих виплат і ринкових інструментів. Прямі виплати зазвичай сплачуються за гектар, повністю фінансуються з бюджету ЄС через Європейський фонд гарантування сільського господарства й становлять лівову частку всіх видатків — майже дві третини бюджету. Механізм простий: чим більше господарство, тим вища субсидія. Ця простота є перевагою, оскільки полегшує адміністрування. Утім, вона є постійним джерелом суперечок, оскільки винагороджує розмір, а не потребу чи економічні, соціальні або екологічні результати.

Друга опора — розвиток сільських територій, який фінансується Європейським сільськогосподарським фондом розвитку сільських територій і співфінансується з національних бюджетів. Тут кошти спрямовуються на інвестиції в господарства, модернізацію, підтримку молодих фермерів, агроекологічні програми, виплати за території з несприятливими умовами для ведення сільського господарства та місцевий розвиток. Ця опора є більш гнучкою та краще пристосованою до конкретних цілей, але водночас меншою за обсягом.

До цього додаються два рівні, що визначають характер сучасної САП. Перший — це ринкові інструменти, тобто інтервенції, покликані стабілізувати ринки під час криз: інтервенційні закупівлі, субсидії на зберігання та аграрний резерв, що активується у разі серйозних порушень. На практиці сьогодні вони відіграють маргінальну роль на більшості сільськогосподарських ринків, оскільки ЄС відійшов від активного управління цінами. Другий рівень — крос-комплаєнс, який пов'язує виплату субсидій із дотриманням екологічних, кліматичних стандартів, стандартів добробуту тварин і безпечності харчових продуктів. Фермер, який бажає отримувати субсидії, має відповідати певним вимогам, а з реформи 2023 року частина виплат також пов'язана з добровільними екосхемами.

¹² Європейський Парламент, «Аграрна політика ЄС у цифрах» (інфографіка), оновлено у жовтні 2025 року: бюджет САП на 2021–2027 роки становить 387 млрд євро, що становить приблизно чверть видатків ЄС у 2023 році. Доступно за посиланням: <https://www.europarl.europa.eu/topics/en/article/20211118STO17609/eu-agriculture-policy-in-numbers-infographics>

Реформа, яка набула чинності у 2023 році, змінила спосіб управління всією політикою. Замість єдиних правил із Брюсселя кожна держава-член тепер готує власний Стратегічний план САП. Комісія затверджує план і покладає на держави-члени відповідальність за його результати. Утім, саме держави-члени вирішують, як розподіляти ресурси: скільки виділити на базову підтримку доходів, скільки — на перерозподільні виплати для менших господарств, скільки — на екосхеми, тобто добровільні практики, корисні для клімату, довкілля та добробуту тварин, за які фермери отримують додаткові виплати, і скільки — на інвестиції. Ця модель, відома як модель реалізації, надає країнам більшу гнучкість, але водночас покладає на них відповідальність за результати.¹³

Один ключовий зв'язок є принциповим для розуміння всього звіту. У межах Спільної аграрної політики значна частка підтримки доходів прив'язана до прийнятих сільськогосподарських гектарів за умови дотримання критеріїв прийнятності, обумовленості, перерозподільних механізмів та інших вимог, специфічних для конкретних схем. Тому більша прийнятна площа може означати вищі валові виплати, але сам лише розмір господарства не визначає остаточного рівня підтримки. Саме цей механізм дозволяє великим операторам отримувати значні субсидії, що й є ключовим ризиком, проаналізованим у розділі 6. Тому питання про те, що станеться з цією політикою після вступу України до ЄС, не є суто технічним. За правилами САП до 2027 року відповідь напряму залежала від кількості гектарів: більше землі означало більше виплат, і масштаб України робив цю арифметику тривожною. За архітектурою після 2027 року, запропонованою Комісією, обсяги фінансування узгоджуватимуться через національні плани, а не автоматично впливатимуть із площі земель, а стелі виплат обмежуватимуть трансфери для найбільших господарств. Відповідно змістилося й політичне питання: тепер ідеться не просто про те, скільки землі має Україна, а про те, як розроблятимуться національні плани, як забезпечуватиметься дотримання лімітів виплат і хто саме серед вкрай неоднорідної популяції українських виробників реально отримає підтримку.

¹³ Регламент (ЄС) 2021/2115 Європейського Парламенту та Ради від 2 грудня 2021 року, що встановлює правила підтримки стратегічних планів, розроблених державами-членами в межах САП; чинний з 1 січня 2023 року. Доступно за посиланням: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/PL/TXT/?uri=CELEX:32021R2115>

4. ЯК СПІЛЬНА АГРАРНА ПОЛІТИКА ПРАЦЮЄ У ПОЛЬЩІ

Для польського сільського господарства членство в ЄС і включення до Спільної аграрної політики стали фундаментальною зміною. Щоб зрозуміти масштаб цієї зміни, варто повернутися до року, що передував вступу. У 2003 році середній наявний дохід на особу в польському фермерському домогосподарстві становив лише 69% від доходу в домогосподарстві найманого працівника (тобто такого, що покладається на оплачувану зайнятість) — різниця становила майже третину. Аж 84% господарств мали площу менше 10 гектарів, тоді як у ЄС-15 цей показник становив трохи менше ніж 69%. На той час у сільському господарстві було зайнято приблизно 2,3 млн осіб у перерахунку на повну зайнятість, а додана вартість на одного працівника була в шість разів нижчою, ніж у ЄС-15. Таким чином, польське село на той час було перенаселеним, роздібненим, недоінвестованим і бідним.¹⁴

Що Польща узгодила під час вступу до ЄС?

Вступ не означав автоматичного вирівнювання з рештою Союзу. Польща, як і будь-яка країна-кандидат, мала прийняти весь масив права Спільноти, однак вона узгодила кілька перехідних періодів, які пом'якшили шок адаптації. Цей досвід має пряме значення й сьогодні, оскільки ілюструє інструменти, які ЄС застосовує під час прийняття нового великого сільськогосподарського виробника. Ми повернемося до цих механізмів у розділі про вступ України, але варто коротко розглянути їх тут.

Найважливішим питанням були прямі виплати. Польські фермери не отримали одразу повних ставок, чинних у старому ЄС. У період 2004–2007 років субсидії становили відповідно 25%, 30%, 35% і 40% від рівня ЄС, зі щорічним підвищенням на 5 відсоткових пунктів до досягнення повного вирівнювання. Однак Польща отримала дозвіл перерозподілити частину коштів на розвиток сільських територій, щоб збільшити ці субсидії, довівши їхній загальний рівень до 55% у 2004 році, 60% у 2005 році та 65% у 2006 році. Механізм поступового досягнення повних ставок — відомий як «phasing in» (поетапне включення) — сьогодні є однією з головних причин, чому оцінки витрат на включення України до САП настільки різко різняться.¹⁵

Другим чутливим питанням була земля. Існували побоювання щодо масової скупівлі землі іноземним капіталом, тому для придбання сільськогосподарських земель іноземцями було запроваджено 7-річний перехідний період. Передбачалося, що протягом семи років купівельна спроможність польських фермерів зросте настільки, що ця загроза зникне. Крім того, існувала численна кількість галузевих перехідних періодів: три роки для приведення молока-, м'ясо- та рибопереробних підприємств у відповідність до санітарних стандартів; перехідні періоди в молочному, м'ясному, цукровому та тютюновому секторах; п'ять років на створення організацій виробників; періоди для приведення птахохферм у відповідність до стандартів добробуту курей-несучок і десять років на вирощування

¹⁴ W. Czubak, S. Kalinowski, V. Krupin, Podzielone plony. Analysis of the Potential Consequences of Ukraine's EU Membership for Polish Agriculture and the Agri-Food Processing Sector, Stefan Batory Foundation, Warsaw 2025 (розділ про стан польського сільського господарства перед вступом). PDF доступний за посиланням: <https://www.batory.org.pl/wp-content/uploads/2025/09/Podzielone-plony.pdf>

¹⁵ Podzielone plony, 2025 (розділ про захисні заходи, застосовані при вступі Польщі: поетапне впровадження субсидій на рівні 25–30–35–40%, можливість доповнювати їх коштами з другої опори до 55–60–65%, семирічний перехідний період для передачі землі та галузеві перехідні періоди). PDF: <https://www.batory.org.pl/wp-content/uploads/2025/09/Podzielone-plony.pdf>

лише сортів картоплі, стійких до раку картоплі. Польща стала єдиною країною, яка отримала дозвіл тимчасово продавати на внутрішньому ринку молочні продукти, що не відповідали найвищим стандартам ЄС. Сукупність цих поступок дала польському сільському господарству необхідний час.

Ще один елемент контексту є важливим для правильної інтерпретації цього прецеденту. Вступ Польщі до ЄС у 2004 році відбувся на тлі зростання бюджету ЄС. Фінансові рамки на 2000–2006 та 2007–2013 роки передбачали зростання загальних видатків ЄС, що дозволяло враховувати нових членів без необхідності еквівалентного скорочення для наявних. Асигнування на САП зростали в абсолютному вираженні в межах послідовних фінансових рамок, а це означало, що механізми поетапного включення для нових членів не вимагали від інших бенефіціарів погоджуватися на номінальні скорочення. Нинішня ситуація суттєво відрізняється. БФР на період після 2027 року узгоджується в умовах значного бюджетного тиску з боку конкуруючих пріоритетів, включно з обороною, конкурентоспроможністю та кліматом, а пропозиція Комісії від липня 2025 року передбачає номінальне скорочення захищеного обсягу підтримки доходів у сільському господарстві порівняно з чинною рамкою. Тому не можна припускати, що майбутній вступ України слідуватиме тій самій фінансовій логіці, що й вступ Польщі: питання полягає не лише в тому, які перехідні механізми застосовуватимуться до України, а й у тому, чи враховуватиме загальна бюджетна рамка розширення шляхом збільшення обсягу, чи вимагатиме коригувань у межах обмеженого бюджету. Це розрізнення є ключовим для розуміння того, чому нинішня дискусія відрізняється від дискусії 2004 року і чому чорногорський шаблон, який розглядається в розділі 5, може бути більш релевантним орієнтиром, ніж лише польський прецедент.

Скільки грошей і як вони розподіляються?

Фінансовий ефект був величезним. До кінця першого десятиліття членства — тобто до 2014 року — польські фермери отримали приблизно 17 млрд євро за першою опорою САП і приблизно 16 млрд євро за опорою розвитку сільських територій, тобто загалом понад 30 млрд євро.¹⁶ У наступні роки ця тенденція продовжилася. Наразі Польща реалізує Стратегічний план САП на 2023–2027 роки вартістю приблизно 25 млрд євро, з яких понад 17 млрд євро виділено на прямі виплати та приблизно 4,7 млрд євро — на розвиток сільських територій із бюджету ЄС. При цьому уряд Польщі перерозподілив 30% коштів із другої опори до першої, визнаючи, що прямі виплати є найефективнішим способом підвищення доходів.¹⁷ Лише у 2023 році Польща отримала приблизно 5,1 млрд євро з аграрних фондів, ставши п'ятим за величиною отримувачем у Європейському Союзі — після Франції, Іспанії, Німеччини та Італії.¹⁸

Спосіб розподілу цих коштів у Польщі свідомо зорієнтований на малі та середні господарства. Базова підтримка доходів становить приблизно 8 млрд євро на весь програмний період — майже половину обсягу прямих виплат — за ставки близько 118 євро за гектар. Приблизно 2 млрд євро виділено на перерозподільну виплату. За цією схемою господарства площею до 300 гектарів отримують додаткову

¹⁶ Європейська Комісія, Генеральний директорат із питань сільського господарства та розвитку сільських територій, дані, що узагальнюють перше десятиліття членства Польщі в ЄС у межах САП (обсяги коштів першої та другої опори, виплачених Польщі до 2014 року). Див. також Podzielone plony, 2025: <https://www.batory.org.pl/wp-content/uploads/2025/09/Podzielone-plony.pdf>

¹⁷ Європейська Комісія, At a Glance: Poland's CAP Strategic Plan 2023–2027 (затверджено 31 серпня 2022 року; загальний бюджет приблизно 25 млрд євро, зокрема 17,3 млрд євро на прямі виплати та 4,7 млрд євро на розвиток сільських територій; 30% коштів перерозподілено з другої опори до першої). Доступ: https://agriculture.ec.europa.eu/system/files/2024-01/csp-at-a-glance-poland_en.pdf

¹⁸ Європейський Парламент, EU Agriculture Policy in Numbers (дані за 2023 рік: Польща є п'ятим за величиною бенефіціаром САП із сумою 5,1 млрд євро, після Франції, Іспанії, Німеччини та Італії). Доступно за посиланням: <https://www.europarl.europa.eu/topics/en/article/2021118STO17609/eu-agriculture-policy-in-numbers-infographics>

підтримку — близько 40 євро за кожен із перших 30 гектарів, — але найбільше на гектар отримують господарства площею до 30 гектарів. Чверть обсягу прямих виплат виділено на екосхеми, а приблизно 15%, або близько 2,6 млрд євро, — на виплати, пов'язані з виробництвом, спрямовані на вразливі сектори, такі як тваринництво, білкові культури, цукрові буряки та ягідні культури. Польща не встановлює обов'язкової стелі щодо максимальної суми субсидій, що виплачується одному господарству.¹⁹ Дані про те, що прямі виплати насправді означають для доходів господарств, продуктивності та конкурентоспроможності, є неоднозначними. Доведено, що прямі виплати стабілізують доходи господарств і знижують вразливість до ринкової волатильності, а також підтримують виживання менших господарств, які інакше залишили б ринок. Однак дослідження послідовно фіксують обмежений вплив на продуктивність і конкурентоспроможність: виплати радше капіталізуються у вартість землі та орендні ставки, ніж інвестуються в модернізацію і створюють мало стимулів для структурних змін. Для України, де в комерційному секторі домінують великі експортно орієнтовані підприємства, які вже працюють у великому масштабі без підтримки ЄС, обґрунтування стабілізації доходів є слабшим, а ризик капіталізації в орендні ставки — особливо актуальним. Це підкріплює тезу, наведену в інших частинах цього звіту, на користь того, щоб інтеграція України до САП була зорієнтована на інструменти інвестицій і розвитку сільських територій, а не на трансфери доходів на основі площі.

Що насправді змінила САП і чому вона викликає такі емоції?

Двадцять років інвестицій ЄС трансформували польське село. Субсидії стали постійним компонентом сільськогосподарського доходу, а інвестиційні кошти профінансували модернізацію господарств, будівництво сховищ, придбання техніки та розвиток харчової переробної промисловості. Саме в період фінансування за САП Польща побудувала потужний, конкурентоспроможний агропродовольчий переробний сектор, який сьогодні є рушійною силою експорту. Структура господарств повільно змінюється: збільшується кількість більших господарств, хоча роздрібненість залишається характерною рисою польського сільського господарства. У 2023 році в Польщі діяло приблизно 1,2 млн господарств — приблизно кожне сьоме в ЄС — більшість із них була сімейними й охоплювала площу в кілька десятків гектарів.²⁰

Однак з погляду громадськості САП має й інший бік. Дослідження показують, що протягом більшої частини періоду членства саме кошти ЄС, а не національний бюджет, були основним джерелом підтримки сільського господарства. У 2011–2016 роках кошти ЄС становили майже половину аграрного бюджету Польщі. Однак із 2017 року спостерігається повільна ренаціоналізація, тобто зростання частки національних коштів, оскільки реальний обсяг коштів ЄС почав скорочуватися. Це важливий сигнал на майбутнє: якщо бюджет ЄС на сільське господарство й надалі скорочуватиметься, доведеться шукати способи підтримки фермерів за рахунок національних коштів.²¹

19 Європейська Комісія, *At a Glance: Poland's CAP Strategic Plan* (структура національного розподілу коштів, зокрема приблизно 8 млрд євро на базову підтримку доходів, 2 млрд євро на перерозподільні виплати, 25% на екосхеми та приблизно 15% на виплати, пов'язані з виробництвом). Доступно за посиланням: https://agriculture.ec.europa.eu/system/files/2024-01/csp-at-a-glance-poland_en.pdf

20 Евростат, *Farms and Farmland in the European Union – Statistics* (дані за 2023 рік: 8,8 млн господарств у ЄС, 1,2 млн у Польщі, або 14% усіх господарств ЄС; площа сільськогосподарських земель ЄС: 156 млн га; середній розмір господарства в ЄС: 17,8 га). Доступно за посиланням: https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Farms_and_farmland_in_the_European_Union_-_statistics

21 A. Czyżewski et al., "Domestic and European Union Funds in Poland's Agricultural Budget, 2004–2025: Interrelationships and Interdependencies, *Agriculture* 16/2025 (2026), No. 939, аналіз, що показує, що кошти ЄС становили майже половину аграрного бюджету Польщі у 2011–2016 роках і що ренаціоналізація триває з 2017 року. Доступно за посиланням: <https://doi.org/10.3390/agriculture16090939>

Нарешті, є й політичне питання. Сільське господарство в Польщі викликає емоції, непропорційні його частці в економіці, яка становить близько 2,6% валового внутрішнього продукту. Сільське населення — значний виборчий блок, а прямі виплати сприймаються як набуте право. Будь-яка заява про зміну правил САП або скорочення бюджету одразу викликає негативну реакцію. Протести 2023 та 2024 років, включно з багатомісячними блокадами пунктів пропуску на кордоні з Україною, продемонстрували, наскільки швидко аграрне питання може перерости в політичну кризу. Цей контекст необхідно враховувати під час обговорення вступу України.

5. СПІЛЬНА АГРАРНА ПОЛІТИКА В НАСТУПНИХ БАГАТОРІЧНИХ ФІНАНСОВИХ РАМКАХ

Дискусія щодо вступу України відбувається не у вакуумі. Вона збігається з найважливішою за багато років реформою бюджету ЄС і Спільної аграрної політики. Це надзвичайно значущий збіг, оскільки рішення, ухвалені найближчими роками, визначатимуть фінансову рамку, в межах якої Україна зрештою може приєднатися до САП. Дискусія щодо наступної Багаторічної фінансової рамки ЄС (БФР) на період після 2027 року дедалі більше виходить за межі традиційного обговорення аграрних видатків і переростає в ширшу дискусію про майбутню архітектуру політик ЄС та розподіл бюджету. Поряд із зростанням видаткового тиску, пов'язаного з конкурентоспроможністю, обороною, промисловою трансформацією, кліматичними цілями та стратегічною стійкістю, майбутнє Спільної аграрної політики (САП) також переглядається в контексті майбутнього розширення ЄС. У цьому сенсі перспективний вступ України став додатковим чинником, що формує дискусії щодо майбутнього дизайну та фінансування САП, а не лише питанням двосторонніх аграрних відносин між Україною та окремими державами-членами.

Пропозиція Комісії від липня 2025 року

16 липня 2025 року Європейська Комісія представила пропозицію щодо багаторічної фінансової рамки на 2028–2034 роки. Її масштаб вражає: майже 2 трлн євро у поточних цінах або близько 1,26% валового національного доходу Союзу. За підготовку бюджету відповідав комісар Пйотр Серафін, а пропозицію супроводжувала не менш резонансна аграрна реформа, ініційована комісаром із питань сільського господарства Крістофом Хансеном.²²

Найважливіша зміна є структурною. Комісія пропонує скасувати двоопорну структуру САП, яка діє з 1999 року, й об'єднати аграрні фонди, фонди згуртування та частину коштів у сфері внутрішніх справ в єдиний великий фонд, який реалізовуватиметься через національні та регіональні партнерські плани. Замість майже 540 програм у різних сферах політики — насамперед у сфері згуртування — ЄС матиме 27 національних планів, по одному на кожну країну. У межах самої САП така консолідація вже відбулася, оскільки з 2023 року кожна країна реалізує єдиний Стратегічний план; новим є об'єднання сільського господарства з іншими політиками в єдиний пул. Загальний бюджет цих планів становить приблизно 865 млрд євро. За цією моделлю сільське господарство перестає бути окремою політикою з власним юридично захищеним бюджетом. Воно стає одним із компонентів ширшого пулу, який кожна країна розподіляє відповідно до власних пріоритетів.²³ Уперше з моменту заснування САП у 1962 році не існуватиме окремого аграрного фонду.

22 Європейська Комісія, «A Dynamic EU Budget for the Priorities of the Future», COM(2025) 570 final, і пропозиція COM(2025) 571 final, 16 липня 2025 р.; бюджет майже 2 трлн євро, або приблизно 1,26% ВНД ЄС. Доступно за посиланням: https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/eu-budget/long-term-eu-budget/eu-budget-2028-2034_en

23 Європейський Парламент, EPRS, Regulation on the Common Agricultural Policy for the period 2028–2034 (аналіз пропозиції); ARC2020, LEAK: CAP Crumbles... (липень 2025 р.) — об'єднання коштів у єдиний фонд для Національних і регіональних партнерських планів із загальним бюджетом приблизно 865 млрд євро, що замінює майже 540 програм 27 національними планами та однією програмою Interreg. Доступно за посиланням: [https://www.europarl.europa.eu/thinktank/en/document/EPRS_BRI\(2025\)779241](https://www.europarl.europa.eu/thinktank/en/document/EPRS_BRI(2025)779241)

Комісія запевняє, що рівень підтримки фермерів буде збережений. Вона вказує на суму щонайменше 300 млрд євро, гарантовану на підтримку доходів і антикризову підтримку. У межах цього захищеного обсягу приблизно 293,7 млрд євро буде спрямовано на інструменти підтримки доходів, а 6,3 млрд євро — на стабілізацію ринку та антикризове управління. Проблема полягає в тому, як це рахувати. Якщо порівнювати лише обсяг прямих виплат (приблизно 294 млрд євро) із попередніми 270 млрд євро в першій опорі, зміна виглядає суто косметичною. Однак якщо порівняти запропоновану суму із загальним чинним обсягом фінансування сільського господарства за обома опорами (тобто приблизно 387 млрд євро), результатом буде скорочення від однієї п'ятої до чверті. Це не бухгалтерська суперечка, а суперечка про те, чи справді скорочується САП.²⁴

Що ще змінюється в самій аграрній політиці?

Реформа виходить за межі самої лише структури бюджету. Підтримка доходів надаватиметься через новий інструмент — Регресивну підтримку доходів на основі площі (DABIS), яка передбачатиме виплати на основі прийнятих гектарів і застосовуватиме регресивні шкали: без скорочення для виплат до 20 000 євро; скорочення на 35% для діапазону 20 000–50 000 євро; скорочення на 50% для 50 000–75 000 євро; та скорочення на 75% для 75 000–100 000 євро. Виплати понад 100 000 євро не підтримуватимуться. Чинну систему крос-комплаєнсу планується замінити гнучкішим підходом під назвою Farm Stewardship. Також запроваджується новий кризовий інструмент — так званий EU Safety Net, а аграрний резерв зберігається на випадок ринкових потрясінь.²⁵

Варто зазначити, що стеля у 100 000 євро розвиває підхід, уже обговорюваний у пропозиції реформи САП 2018 року (COM/2018/392), однак чинна пропозиція відрізняється конструкцією, запроваджуючи чіткі регресивні шкали від 20 000 до 100 000 євро. Тому цей механізм не слід описувати як перенесений без змін; його майбутнє застосування до України залежатиме від остаточної рамки САП після 2027 року та умов вступу.

Пропозиція викликала гостру критику з боку аграрних кіл. Сора-Согеса, яка представляє фермерів і кооперативи, звинуватила Комісію в демонтажі спільнотного характеру САП і в прихованому скороченні бюджету під виглядом спрощення. Проти пропозиції також виступили організації, що представляють молодих фермерів і менші господарства. На засіданні Ради з питань сільського господарства у травні 2025 року міністри — зокрема польський міністр Чеслав Сєкерський — наголосили, що САП потребує адекватного й окремого бюджету, заснованого на двох опорах.²⁶ Дискусія про те, чи збереже сільське господарство власний бюджетний розподіл, сьогодні є одним із головних питань європейської політики.

²⁴ USDA FAS, European Commission Unveils CAP Reform with Budget Cuts and Structural Changes, GAIN Report E42025-0004, серпень 2025 р. (закріплення приблизно 294 млрд євро для сільського господарства, порівняно з 387 млрд євро за чинної САП, що, за оцінками експертів, є реальним скороченням на 20–30% з урахуванням інфляції); Euronews, «Ringfenced, but reduced: EU Commission shrinks agriculture share», 17 липня 2025 р. Доступ: https://apps.fas.usda.gov/newgainapi/api/Report/DownloadReportByFileName?fileName=European+Commission+Unveils+CAP+Reform+with+Budget+Cut+and+Structural+Change+Brussels+USEU+European+Union_E42025-0004

²⁵ Європейська Комісія, DG AGRI, Questions and Answers on the CAP Post-2027 Proposal, 23 липня 2025 р. (стеля у 100 000 євро, Farm Stewardship, EU Safety Net, аграрний резерв, підвищена підтримка, пов'язана з тваринництвом). Доступно за посиланням: https://agriculture.ec.europa.eu/media/news/questions-and-answers-cap-post-2027-proposal-2025-07-23_en

²⁶ Рада Європейського Союзу, Agriculture and Fisheries Council, 26 травня 2025 р. (пресреліз із засідання, на якому міністри, зокрема Чеслав Сєкерський, наголосили на необхідності збереження адекватного й окремого бюджету САП, заснованого на двох опорах). Доступно за посиланням: <https://www.consilium.europa.eu/en/meetings/agrifish/2025/05/26/>

Чому вступ України є частиною цієї дискусії?

Розширення бюджету та реформа — це дві сторони однієї медалі. Ще у своєму повідомленні від березня 2024 року щодо передвступних реформ і переглядів політик Комісія оголосила про необхідність проаналізувати вплив вступу нових держав-членів на ключові політики, а у червні 2024 року Європейська Рада вимагала поглиблених аналізів, включно з аналізом САП, до представлення бюджетної пропозиції.²⁷ Іншими словами, ЄС свідомо розробляє новий бюджет з урахуванням можливості того, що Україна може вступити до ЄС протягом його дії.

Сама логіка нової моделі сприяє такій підготовці. Національні виплати на основі планів, стеля для найбільших господарств, посилена регресивність та більша роль національних рішень — усе це інструменти, які полегшують інтеграцію країни з дуже великою сільськогосподарською площею та відносно великими агропродовольчими підприємствами без автоматичного перерозподілу величезних сум на користь кількох аграрних конгломератів. За масштабом приросту сільськогосподарських земель розширення за рахунок України та Західних Балкан є порівнянним з іберійським розширенням 1980-х років і великими розширеннями 2004 та 2007 років, хоча Україну вирізняє її статус великого експортера сільськогосподарської сировини. Що ще важливіше, професор Алан Метьюз, один із найбільш цитованих аналітиків САП, стверджує, що пропозиція Комісії щодо БФР переформатувала дискусію про розширення у спосіб, який мало хто з спостерігачів помітив: оскільки більше не існує заздалегідь визначеного бюджету САП, вступ України не може безпосередньо скоротити обсяг фінансування САП, доступний наявним державам-членам. За новими правилами обсяг фінансування кожної країни за Планом НРП визначається критеріями населення, доходу та розриву в добробуті (жоден із них не пов'язаний із сільськогосподарською площею), а рішення країни спрямувати більшу частину свого бюджету НРП на САП понад мінімальний захищений обсяг не впливає на бюджет, доступний іншим державам-членам. Фінансовий пакет Комісії від червня 2026 року для переговорів про вступ Чорногорії, підготовлений уже за новою структурою БФР, є першим конкретним шаблоном того, як ця логіка застосовується до країн-кандидатів, і підтверджує як десятирічне поетапне включення підтримки доходів за САП, так і принцип, за яким вступ не повинен негативно впливати на заздалегідь визначені обсяги фінансування для наявних держав-членів.²⁸

Власний прогрес України в цьому напрямі є відсутнім. У пакеті розширення від листопада 2025 року Комісія надала Україні найвищу оцінку з 2023 року, а в кластері конкурентоспроможності, який включає сільське господарство, Україна досягла значного прогресу.²⁹

27 Європейська Комісія, Communication on pre-enlargement reforms and policy reviews, COM(2024) 146 final, 20 березня 2024 р.; висновки Європейської Ради від 27 червня 2024 р., у яких САП, політику згуртування, конкурентоспроможність та оборону визначено як пріоритетні напрями передвступних переглядів. Доступно за посиланням: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/PL/TXT/?uri=CELEX:52024DC0146>

28 Z. Darvas et al., "Ukraine's Path to European Union Membership and Its Long-Term Implications," Bruegel Policy Brief 05/2024, березень 2024 р. (порівняльний масштаб приросту сільськогосподарської площі ЄС унаслідок розширення за рахунок України та Західних Балкан); Matthews, A. (2026). "Financing accession for new Member States." CAP Reform, 8 липня 2026 р. <https://capreform.eu/financing-accession-for-new-member-states/>; J. Liboreiro, "Ukraine's accession could cost €136 billion to the EU budget," Euronews, 7 березня 2024 р. Доступно за посиланням: <https://www.bruegel.org/policy-brief/ukraines-path-european-union-membership-and-its-long-term-implications>

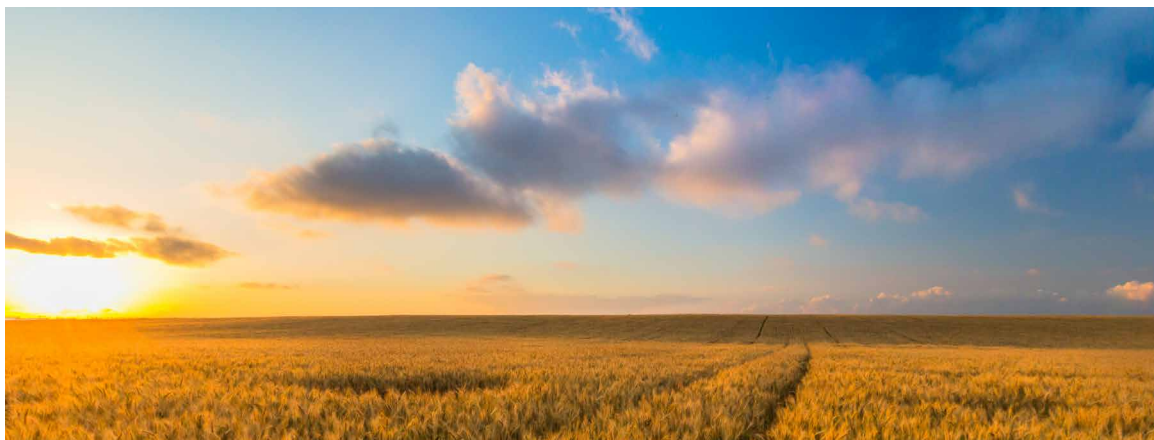
29 Європейська Комісія, A Vision for Agriculture and Food: Shaping Together an Attractive Farming and Agri-Food Sector for Future Generations, COM(2025) 75, 19 лютого 2025 р.; та пакет розширення 2025 року, 4 листопада 2025 р. (найвища оцінка України з 2023 року, прогрес у 15 розділах, зокрема в кластері конкурентоспроможності, який включає сільське господарство). Доступ до Vision: https://agriculture.ec.europa.eu/vision-agriculture-and-food/vision-agriculture-food_en

6. ОЦІНКИ ПОТЕНЦІЙНОЇ ПІДТРИМКИ УКРАЇНИ ЗА САП

Оскільки майбутня модель інтеграції ще не визначена, а чинні правила САП перебувають у процесі реформування, наявні оцінки потенційної підтримки України за САП слід розглядати як сценарні, а не як прогнози. Наявні розрахунки суттєво відрізняються залежно від припущень щодо прийнятних сільськогосподарських земель, перехідних механізмів, обмежень виплат, механізмів перерозподілу та швидкості вступу. Тому оцінені фінансові наслідки для бюджету ЄС можуть суттєво варіюватися залежно від остаточного дизайну майбутньої САП та умов, за яких Україна приєднується до системи (Таблиця 2).

Широкий діапазон оцінок відображає принципово різні припущення щодо майбутньої участі України в САП. Ключові змінні включають частку земель, які вважаються прийнятними, підхід до великих сільськогосподарських підприємств, тривалість перехідних періодів, застосування правил обмеження та регресивності, а також баланс між прямими виплатами та підтримкою розвитку сільських територій. Кшижановський³⁰ будує свою оцінку знизу вгору: припускаючи референтну врожайність 3 т/га та історичну ставку ЄС у 66 євро за тонну, він застосовує базову виплату за площу в розмірі 198 євро за гектар до сільськогосподарських підприємств України — близько 36 300 господарств, що охоплюють приблизно 18,6 млн гектарів, — що дає приблизно 3,7 млрд євро на рік до застосування обмежень. Застосування запропонованої стелі у 100 000 євро могло б суттєво зменшити цю оцінку; однак фактичний ефект залежатиме від деталізованих правил реалізації, включно з підходом до пов'язаних структур, орендних відносин та ідентифікації кінцевих бенефіціарів підтримки. Тому оцінку приблизно 1,2 млрд євро на рік слід трактувати як ілюстративний сценарій, а не як безпосередній результат лише застосування стелі.

Оцінки площі сільськогосподарських земель України різняться залежно від року та використаного визначення. Показник у 32,7 млн гектарів (2025 рік) відображає площу, яка наразі перебуває під контролем України, за даними наведених вище джерел; попередні дослідження, зокрема Кшижановського (2024), наводять приблизно 41,3 млн гектарів для 2019–2021 років, з яких, за оцінками, близько 22% було виключено з виробництва через окупацію, мінування та деградацію земель.

30 Krzyżanowski Julian. Future Direct Payments in Ukraine. *European Research Studies Journal*. Volume XXVII, Issue S3, 2024. <https://ersj.eu/journal/3661/download/Future+Direct+Payments+in+Ukraine.pdf>

Таблиця 2. Сценарні оцінки потенційної підтримки України за САП за альтернативних припущень щодо вступу та виплат

Сценарій	Основні припущення	Головний фактор оцінки	Оцінена підтримка — сума за 7 років	Оцінена підтримка — річний еквівалент	Наслідки
Застосування чинної логіки прямих виплат САП	Застосування наявних формул прямих виплат САП на основі площі до сільськогосподарських земель України без перехідних періодів, обмежень, регресивності чи коригувань виплат	Максимальна прийнятна площа	70–90 млрд євро	10–13 млрд євро	Ілюструє потенційне верхнє бюджетне навантаження за чинною логікою розподілу
Розширений симуляційний сценарій	Широка прийнятність сільськогосподарських земель у поєднанні з чинними принципами розподілу САП без суттєвих механізмів коригування	Найширше тлумачення прийнятності	До 96,5 млрд євро	До 13,8 млрд євро	Є теоретичним максимальним сценарієм, а не імовірним результатом вступу
Поступова інтеграція з обмеженнями та поетапним включенням	Перехідний період вступу (до 10 років), поступове збільшення рівня підтримки та застосування механізмів обмеження виплат	Перехідні періоди та ліміти виплат	Приблизно 8,4 млрд євро на прямі виплати після перехідного періоду	Починається з 300 млн євро у 2030 році, до 1,2 млрд євро (за повної ставки, з 2036 року)	Знижує бюджетне навантаження та відображає більш реалістичний сценарій розширення

Джерела: узагальнено авторами на основі Krzyżanowski Julian. *Future Direct Payments in Ukraine*. *European Research Studies Journal*. Volume XXVII, Issue S3, 2024. <https://ersj.eu/journal/3661/download/Future+Direct+Payments+in+Ukraine.pdf>.

Рядок 1 (70–90 млрд євро): Krzyżanowski (2024), з посиланням на Michael Emerson. *The Potential Impact of Ukrainian Accession on the EU's Budget – and the Importance of Control Valves*. 2023. International Centre for Defence and Security: (<https://icds.ee/en/the-potential-impact-of-ukrainian-accession-on-the-eus-budget-and-the-importance-of-control-valves/>).

Рядок 2 (до 96,5 млрд євро): Krzyżanowski (2024), з посиланням на EU Estimates *Ukraine entitled to Euro 186 bln after accession*. 2023.

Доступно онлайн: <https://www.ft.com/content/a8834254-b8f9-4385-b043-04c2a7cd54c8>. Примітка: показник FT (2023) у 186 млрд євро стосується загального обсягу коштів, на які Україна має право за всіма фондами ЄС (САП плюс політика згуртування), а не лише за САП, тому він безпосередньо не порівнюється з наведеними вище оцінками, що стосуються лише САП.

Рядок 3 (1,2 млрд євро на рік): власний розрахунок Krzyżanowski (2024).

Наведені вище сценарні оцінки, включно з власним орієнтовним базовим показником авторів у розмірі приблизно 1,2 млрд євро на рік за повної ставки за поетапної моделі з обмеженнями, були отримані за логікою чинної САП: ставка виплати за гектар, застосована до прийнятної площі. Такий підхід уже не повністю узгоджується з рамкою після 2027 року. За моделлю НРП загальний обсяг бюджетного фінансування України з боку ЄС визначатиметься за формулою, встановленою у Регламенті НРП, на основі чисельності населення, доходу на одну особу та регіональних розривів у добробуті, а не за площею сільськогосподарських земель, і саме Україна вирішуватиме, яку частку цього обсягу спрямувати на сільське господарство, з урахуванням мінімального захищеного обсягу САП. Більш узгоджений підхід полягав би в оцінці очікуваного обсягу фінансування України за НРП згідно з цією формулою та застосуванні власних бюджетних пріоритетів України у сфері сільського господарства до цього показника.

Державний бюджет України на 2025 рік передбачав приблизно 6 млрд грн на підтримку сільського господарства із загальних видатків приблизно 4,65 трлн грн, тобто частку близько 0,15%. Однак цей показник значно спотворений умовами війни, оскільки оборона та безпека поглинають майже 40% загальних видатків; його не можна розглядати як надійний індикатор повоєнних бюджетних пріоритетів у сфері сільського господарства. Обсяг фінансування України за НРП згідно з цією формулою поки що неможливо розрахувати, оскільки вона ще не застосовувалася до країн-кандидатів. Фінансовий пакет Комісії від червня 2026 року для Чорногорії є першим конкретним шаблоном, однак пакет для України включатиме суттєво інші елементи, зокрема щодо потреб повоєнної відбудови. Тому наведені в цьому звіті показники слід сприймати як попередні сценарні оцінки, засновані на логіці САП до 2027 року, які, ймовірно, перебільшують ефект земельної площі та применшують роль узгоджених національних обсягів фінансування у визначенні фактичного рівня підтримки сільського господарства, яку Україна отримає. Після застосування як обмежень, так і поетапного включення за логікою до 2027 року реалістичний рівень підтримки знижується приблизно на дві третини порівняно з показниками без обмежень. Наведені в літературі орієнтовні показники у 70–96,5 млрд євро відображають потенційне бюджетне навантаження на ЄС за сценаріями, які не передбачають ні перехідних періодів, ні лімітів виплат; їх не слід трактувати як прогнози підтримки, яку реально отримають українські виробники.

Важливо, що ці оцінки визначаються насамперед припущеннями щодо прийнятних сільськогосподарських земель і застосування формул прямих виплат на основі площі, тобто логікою чинних правил розподілу САП. Як зазначалося вище, ця логіка, ймовірно, буде замінена в межах рамки НРП після 2027 року, де обсяг підтримки сільського господарства України залежатиме від узгодженого національного бюджетного плану, а не лише від площі земель. Більшість симуляцій не повністю враховують вимоги щодо прийнятності, адміністративну готовність, правила обумовленості, механізми перерозподілу, рівень участі чи майбутні реформи архітектури САП. Тому орієнтовні показники слід трактувати як індикативні оцінки потенційного бюджетного навантаження за чинними правилами розподілу, а не як очікувані рівні фактичної підтримки.³¹

Крім того, більшість наявних оцінок зосереджена на потенційному бюджетному навантаженні, а не на реальній спроможності освоювати кошти. На практиці

³¹ <https://en.euractiv.eu/content/uploads/sites/2/special-report/How-the-Ukraine-war-is-reshaping-the-CAP-1.pdf>

реалізований рівень підтримки залежатиме від участі виробників, адміністративної готовності та швидкості впровадження. Тому точну оцінку на період після 2027 року для України поки що неможливо розрахувати. Загальна сума, зарезервована на підтримку доходів за САП у 2028–2034 роках, у номінальному вираженні приблизно на 24% менша порівняно з еквівалентним обсягом на 2021–2027 роки. Якщо розрахувати ставку виплати за гектар шляхом ділення цього меншого бюджету на прийнятну площу, включно з великим земельним фондом України після вступу, результатом буде нижча ставка, ніж та, яку наразі отримують фермери ЄС. Це означає, що Україна приєднається до САП зі скороченим бюджетом, що робить нижчі скориговані на перехідний період показники в Таблиці 1 більш реалістичною базою для планування, ніж максимальні орієнтовні сценарії. Точну оцінку на період після 2027 року для України поки що неможливо розрахувати, оскільки ставки виплат і визначення прийнятних гектарів усе ще є предметом переговорів.

Це пояснює, чому вступ України дедалі більше стає частиною ширшої бюджетної дискусії в ЄС. Виклик не обмежується мобілізацією додаткових ресурсів; він також стосується того, як мають функціонувати майбутні інструменти САП у більшому й різноманітнішому Союзі. Розширення може посилити наявні дискусії щодо балансу між прямою підтримкою доходів та інвестиційними інструментами, посиленням адресності й обумовленості, збільшенням ролі екологічної результативності та зменшенням концентрації виплат через механізми обмеження й перерозподілу.³²

Масштаб аграрного сектору України свідчить про те, що майбутня інтеграція, ймовірно, більшою мірою спиратиметься на перехідні механізми, адресні інструменти підтримки та поступове впровадження, а не на автоматичне застосування чинних правил САП. У результаті дискусії щодо вступу України можуть бути пришвидшені ширші реформи САП, спрямовані на балансування підтримки господарств, конкурентоспроможності та фінансової стійкості в розширеному Європейському Союзі.

32 <https://capreform.eu/future-enlargement-and-its-impact-on-the-cap-budget/>

6.1. НАСЛІДКИ ВСТУПУ УКРАЇНИ ДЛЯ ПОЛЬЩІ

Щоб оцінити ці наслідки, спершу варто об'єктивно поглянути на цифри. Україна та Польща мають схожі обсяги сільськогосподарського виробництва. До повномасштабної війни (у 2020 році) цей показник становив приблизно 27,4 млрд євро в Україні порівняно з 25,9 млрд євро в Польщі. Різниця полягає в тому, як досягається це виробництво. Україна отримала такий обсяг на площі понад 41 млн гектарів використовуваних сільськогосподарських угідь, тоді як Польща — на площі трохи менше 15 млн гектарів. Українське сільське господарство є вкрай неоднорідним, а не рівномірно великомасштабним: воно охоплює від приблизно 4 млн особистих господарств та індивідуальних фермерів із середньою площею близько 3 гектарів (менше за середню площу польського господарства) до корпоративних господарств і агрохолдингів, які контролюють до 600 000 гектарів кожен і забезпечують 57% загального сільськогосподарського виробництва. Саме ця остання група, зосереджена на експортноорієнтованих монокультурах (зерні, олійних культурах і кукурудзі), надає українському сільському господарству великомасштабного характеру в європейській дискусії, а не сектор загалом. Польське сільське господарство є роздрібненим, інтенсивним і дедалі більше зорієнтованим на переробку. Найяскравіше це проявляється в експорті переробленого продовольства: у 2020 році Україна експортувала переробленої харчової продукції на суму трохи менше 3 млрд євро, тоді як Польща — на суму понад 18 млрд євро. Це не другорядна деталь; це ключ до всієї оцінки.³³

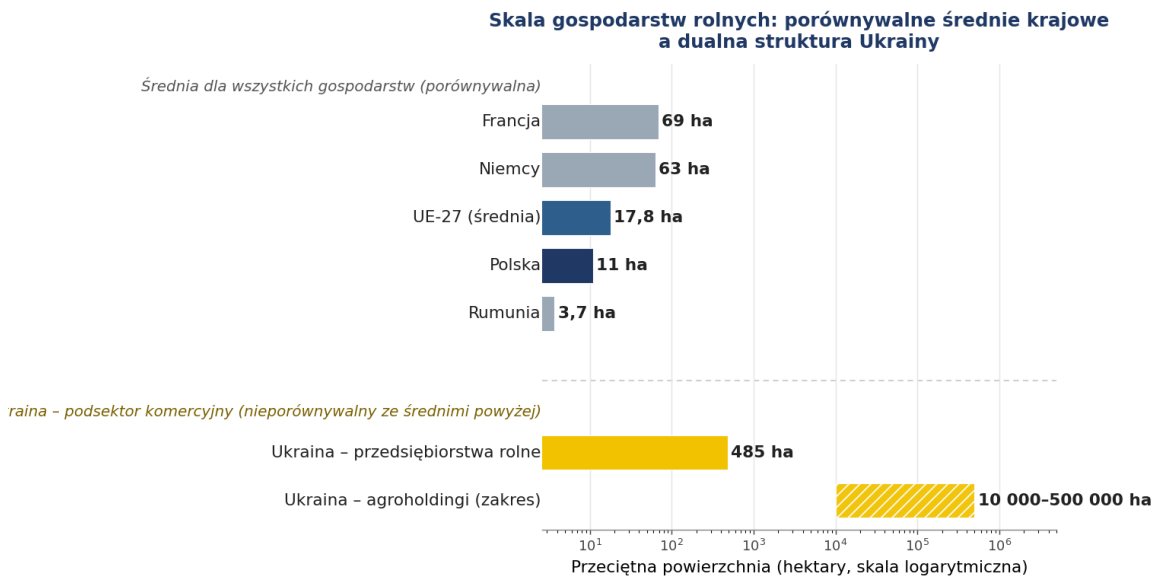
Два різні типи сільського господарства, а не просто одне більше

Структури обох секторів є майже дзеркальним відображенням одна одної. Україну характеризує дуалізм. З одного боку, понад 3,85 млн дрібних індивідуальних господарств функціонують здебільшого поза формальними аграрними структурами: вони не зареєстровані як сільськогосподарські підприємства, не подають сільськогосподарську статистичну звітність, а їхній статус соціального забезпечення різниться — фізичні особи-підприємці серед них сплачують внески до пенсійного фонду або можуть бути звільнені від цього, тоді як більшість особистих господарств поза категорією ФОП не охоплена стандартним соціальним захистом, пов'язаним із зайнятістю. Разом ця група забезпечує приблизно 30% валового сільськогосподарського виробництва, переважно в трудомістких галузях, таких як овочівництво, плодівництво, картоплярство та тваринництво. З іншого боку, є жменька гігантів. Комерційне товарне виробництво генерують здебільшого сільськогосподарські підприємства — комерційні компанії, приватні підприємства, кооперативи та фермерські господарства. За даними Держстату щодо землекористування, у 2025 році приблизно 30 200 підприємств мали сільськогосподарські землі у власності або користуванні. Вужча оцінка, заснована на економічній діяльності, а не на реєстрації земель, оцінює кількість підприємств, які фактично здійснюють господарську діяльність, приблизно у 20 000, тоді як близько 30 000 зареєстрованих підприємств не працюють. Загальна кількість активних суб'єктів господарювання у сільському, лісовому господарстві та рибальстві становила приблизно 58 700 у 2024 році. Серед них також налічувалося дещо більше 100 агрохолдингів, кожен з яких обробляє площу від 10 до 500 000 гектарів. Десять найбільших компаній наразі

³³ Podzielone plony, 2025 (порівняння обсягів виробництва та експорту у 2020 році: вартість сільськогосподарського виробництва — 27,4 млрд євро в Україні проти 25,9 млрд євро в Польщі; експорт переробленого продовольства — майже 3 млрд євро в Україні проти понад 18 млрд євро в Польщі). PDF: <https://www.batory.org.pl/wp-content/uploads/2025/09/Podzielone-plony.pdf>

(2026 рік) обробляють майже 2,4 млн гектарів, що менше, ніж до війни, через втрати в регіонах, окупованих Росією. Середнє українське сільськогосподарське підприємство має близько 485 гектарів ріллі.³⁴ Польське сільське господарство, своєю чергою, складається з великої кількості сімейних господарств із середньою площею 11 га сільськогосподарських угідь у використанні — порівнянних за масштабом з українською групою особистих і індивідуальних фермерських господарств, але структурно відмінних своєю орієнтацією на переробку та виробництво з вищою доданою вартістю.

Рисунок 1. Розмір господарств: порівнянні національні середні показники та подвійна структура України

Джерела: Евростат (*Farms and Farmland in the European Union, 2023*); *Split Yields* (Czubak et al., 2025); *Latifundist* (2026). Методологічна примітка: середні показники для Польщі, ЄС-27, Франції, Німеччини та Румунії охоплюють усі сільськогосподарські господарства й є взаємно порівнянними. Стовпці для України стосуються виключно комерційного підсектора (сільськогосподарських підприємств та агрохолдингів) і не є порівнянними з наведеними вище середніми показниками. Водночас в Україні налічується понад 3,85 млн дрібних індивідуальних господарств; якщо їх врахувати, середній показник був би подібним до польського, тоді як десять найбільших господарств обробляють приблизно 2,4 млн гектарів.

34 Podzielone plony, 2025; дані оновлено на основі Держстату (станом на 1 січня 2024 року) та Latifundist (2026): понад 3,85 млн дрібних індивідуальних господарств; приблизно 50 000 зареєстрованих фермерських підприємств (юридичних осіб), з яких приблизно 20 000 статистично (економічно) активні, тоді як інші приблизно 30 000 фактично не здійснюють господарську діяльність; приблизно 58 700 активних суб'єктів господарювання у сільському, лісовому господарстві та рибальстві у 2024 році; дещо понад 100 агрохолдингів розміром від 10 до 500 000 га; 10 найбільших компаній охоплюють приблизно 2,4 млн га (скорочення з 2,85 млн га через втрати в регіонах, окупованих Росією); середнє сільськогосподарське підприємство охоплює приблизно 485 га. Джерела показників: Державна служба статистики України, відкритий набір даних щодо кількості активних суб'єктів господарювання за видами діяльності (ukrstat.gov.ua, дані за 2015–2024 роки, оновлено 3 листопада 2025 року); Єдиний державний реєстр підприємств та організацій України, ЄДРПОУ (50 355 фермерських господарств станом на 1 квітня 2024 року); Німецько-український проєкт підтримки аграрної політики (APD), звіт з аграрної політики APD/APB/05/2025 (приблизно 20 000 економічно активних фермерських господарств у 2024 році, які обробляють приблизно 4,5 млн гектарів). Кількість неактивних господарств (приблизно 30 000) є власним розрахунком авторів, отриманим як різниця між кількістю зареєстрованих і активних господарств. PDF: <https://www.batory.org.pl/wp-content/uploads/2025/09/Podzielone-plony.pdf>

Цей контраст веде до найважливішого висновку цього розділу. Зі вступом України ЄС не просто отримує другий, більший «польський» аграрний сектор. Він отримує сектор із зовсім іншим профілем, частково взаємодоповнюваним із польським сектором, а частково — конкурентним для нього. Україна є потужним виробником сировини: світовим лідером із виробництва соняшнику, забезпечуючи понад 30% світового виробництва; провідним експортером соняшникової олії та макухи; а також ключовим експортером кукурудзи, ячменю, рапсу та пшениці.³⁵ Польща, своєю чергою, є потужним виробником переробленої продукції. Ця відмінність окреслює лінію поділу, вздовж якої лежать і загрози, і можливості.

Конкретні ризики та зміни в аграрній моделі

Перший і найчастіше згадуваний ризик — це ціновий тиск на ринку сировини, що на практиці означає тиск на нинішню, роздрібнену модель польського сільськогосподарства. Цей ризик не пов'язаний з українським сільським господарством загалом, ані з його малим і сімейним фермерським сектором, який у багатьох аспектах структурно подібний до польського й однаково вразливий до конкурентного тиску з боку великих виробників. Джерелом занепокоєння є саме модель великих агрохолдингів, зосереджених на експортно-орієнтованих монокультурах — зерні, кукурудзі, ріпаку та соняшнику, — чия дешевша сировина, в принципі, могла б знижувати ціни на європейському ринку, а отже, й доходи польських рослинників. Однак емпіричних доказів такого ефекту небагато: аналізи за період 2022–2024 років, коли обсяги українського імпорту зросли за автономними торговельними заходами, поки що не продемонстрували статистично значущого впливу на внутрішні ціни в Польщі. Зі структурного погляду сам механізм також є предметом дискусій: якщо вступ України радше перерозподілятиме, а не збільшуватиме глобальну аграрну пропозицію, вплив на світові, а отже й внутрішні ціни може бути обмеженим. Тому ризик цінового тиску слід розглядати як занепокоєння, яке потребує подальшого емпіричного вивчення. Досвід 2022 та 2023 років у цьому сенсі показовий, але не остаточний. Після відкриття ринку ЄС у 2022 році Польща імпортувала з України зерна на суму приблизно 600 млн євро, що становило понад 52% загального обсягу імпорту зерна Польщею.³⁶ Цей приплив, поєднаний із логістичними проблемами, спричинив кризу та блокади на кордоні. Чи справді це знизило закупівельні ціни для польських виробників, залишається емпірично невирішеним питанням. Водночас імпорт дешевшого українського зерна приніс вигоди польським переробникам і тваринникам, які використовували його як сировину, знижуючи їхні витрати та підтримуючи конкурентоспроможність. Тому чистий економічний ефект для Польщі від сплеску імпорту у 2022–2024 роках був неоднозначним і залежав від сектору, а не був однозначно негативним. Менш дискусійним є те, що зв'язок зі вступом полягає не в самому доступі до ринку, яким українські виробники вже користуються, а в потенційній взаємодії між підтримкою САП, виробничими витратами та ринковою конкуренцією. Масштаб цього ефекту залежатиме від майбутнього дизайну САП, зокрема від критеріїв прийнятності, обмежень, регресивності та механізмів переходу.

Другий ризик стосується безпосередньо Спільної аграрної політики та є більш вираженим, ніж ціновий тиск. За правилами САП до 2027 року, коли виплати визначалися безпосередньо площею сільськогосподарських земель, арифметика була жорсткою: якби Україна приєдналася до цих правил розрахунку за гектар, вона стала б найбільшим окремим отримувачем субсидій, а нинішні обсяги

³⁵ Podzielone plony, 2025 (показники України у виробництві та експорті сільськогосподарської сировини на основі даних USDA Foreign Agricultural Service та Міністерства аграрної політики та продовольства України). PDF: <https://www.batory.org.pl/wp-content/uploads/2025/09/Podzielone-plony.pdf>

³⁶ Podzielone plony, 2025 (з посиланням на дані Головного статистичного управління (GUS), згідно з якими імпорт зерна Польщею з України у 2022 році становив 2,8 млрд злотих (приблизно 600 млн євро за середньорічним курсом НБП 2022 року близько 4,69 злотих за євро), що становило понад 52% загального обсягу імпорту зерна Польщею того року). PDF: <https://www.batory.org.pl/wp-content/uploads/2025/09/Podzielone-plony.pdf>

фінансування Польщі зазнали б суттєвого розмивання. Прецедент вступу Румунії та Болгарії показує, що без реформ виплати спрямовуються переважно на найбільші структури, що поглиблює нерівність.³⁷ За оцінками аналітичного центру Bruegel, виплати за САП Україні могли б сягнути приблизно 85 млрд євро протягом семи років за цими правилами, у межах загального трансферу в 136 млрд євро. У більш ранньому документі Європейської Ради, про який Financial Times повідомляла у жовтні 2023 року, навіть наводилася загальна вартість у 186 млрд євро за всіма фондами ЄС.³⁸ Однак як зазначалося в розділі 5, рамка НРП після 2027 року принципово змінює цю логіку. За новими правилами обсяг фінансування України з боку ЄС визначатиметься критеріями населення, доходу та розриву в добробуті, а не площею земель, і вступ не призведе до безпосереднього скорочення коштів, заздалегідь виділених наявним державам-членам. Тому ризик для Польщі полягає не стільки в автоматичному розмиванні спільного пулу САП, скільки в двох інших механізмах: непрямому тиску на загальний розмір БФР, що виникає внаслідок перетворення України на чистого бенефіціара бюджету ЄС, та в дизайні перехідних періодів, стежах виплат і правилах прийнятності, які узгоджуватимуться в межах пакета вступу. Саме ці узгоджені параметри, а не лише площа земель, визначатимуть реальні бюджетні наслідки для Польщі.

Третій ризик є структурним і конкурентним, однак він проявляється нерівномірно в різних сегментах польського сільського господарства, а не в секторі загалом. Польські тваринники та харчові переробники перебувають у відносно вигідному становищі: вони можуть закуповувати дешевше українське зерно та олійні культури як сировину, що може знижувати їхні витрати й підвищувати конкурентоспроможність. Вразливим сегментом є саме польські рілничі господарства, зайняті у виробництві стандартних товарних культур (зернові, олійні, кукурудза), де великі українські виробники мають структурну перевагу за собівартістю завдяки масштабу, якості ґрунтів та, у разі вступу, потенційному доступу до підтримки САП. Ці господарства, зазвичай малі й сімейні, не мають масштабу, щоб зрівнятися з українськими питомими витратами на ринках оптової сировини, і навряд чи знайдуть захист у переробці чи нішевому виробництві без активної державної підтримки. Якщо реформа САП водночас послабить перерозподільні виплати та механізми підтримки менших господарств, а ринок ще більше відкриється для української сировини, цей сегмент польського сільського господарства може постраждати. Тому ризик стосується не польського сільського господарства загалом, а саме життєздатності дрібних виробників товарних культур і, як наслідок, соціальної структури сільських регіонів, де такі господарства переважають. Досвід вступу Румунії та Болгарії може слугувати потенційним орієнтиром для оцінки цього ризику, хоча структурні відмінності між тими секторами та орієнтованими на експорт великими українськими виробниками обмежують порівнянність цього прецеденту.

37 C. Hubbard, L. Luca, M. Luca, C. Alexandri, *Romanian Agriculture and Accession to the EU: Benefits and Challenges*, Journal of European Economic Issues 43(1), 2014; H. Bachev, *Governance of Bulgarian Farming*, MPRA Paper No. 7818, University Library of Munich, 2008. На прикладі Румунії та Болгарії обидва дослідження показують, що без передвступних реформ державна підтримка спрямовується переважно великим сільськогосподарським підприємствам, тоді як дрібні господарства отримують від неї лише обмежену користь. Доступ: <https://ageconsearch.umn.edu/record/169794> ; <https://mpira.ub.uni-muenchen.de/7818>

38 Z. Darvas і in., *Ukraine's path to European Union membership and its long-term implications*, Bruegel Policy Brief 05/2024 (оцінки: приблизно 85 млрд євро на САП, 32 млрд євро на політику згуртування, тобто загалом приблизно 136 млрд євро нетто за семирічний період 2021–2027 років). У більш ранньому документі Ради ЄС, описаному Financial Times у жовтні 2023 року, вартість оцінювалася у 186 млрд євро. Це статичні прогнози, засновані на правилах фінансування 2021–2027 років (чиста вартість); для досягнення повних сум може знадобитися до десяти років, оскільки механізм поступового досягнення повних ставок згладжує криву виплат; тому ці показники не слід трактувати як прогнози. Доступ до звіту Bruegel: <https://www.bruegel.org/policy-brief/ukraines-path-european-union-membership-and-its-long-term-implications>

Четвертий ризик — який досі був недостатньо представлений у дискусії — стосується концентрації власності та фінансизації аграрного капіталу. Варто одразу зазначити, що цей ризик діє інакше, ніж це іноді подається в публічній дискусії. Найбільші українські агрохолдинги вже здебільшого зареєстровані в юрисдикціях ЄС; тому вони вже мають законне право набувати активи в Польщі та інших державах-членах, і вступ України цього не змінить. Більш актуальне занепокоєння стосується внутрішньоукраїнської ситуації. За українським законодавством компаніям з іноземною власністю заборонено купувати сільськогосподарські землі; контроль натомість здійснюється через орендні відносини та холдингові структури. Ця модель, за якої капітал із міжнародною підтримкою оперує великими масивами землі, не володіючи нею, імовірно, поглиблюватиметься в міру просування вступу та подальшої лібералізації земельного ринку України. Це має значення для Польщі та інших держав-членів не тому, що українські землевласники прямо купуватимуть польські господарства, а тому, що та сама фінансизована, орієнтована на товарну сировину модель виробництва, яка наразі створює конкурентний тиск на європейських товарних ринках, закріпилася б іще міцніше й могла б потенційно розширитися. Тому моніторинг концентрації земельної власності та структури аграрного капіталу як в Україні, так і в межах єдиного ринку має стати стандартним елементом аграрної політики.

Спроба розрахунку: що саме втрачає Польща?

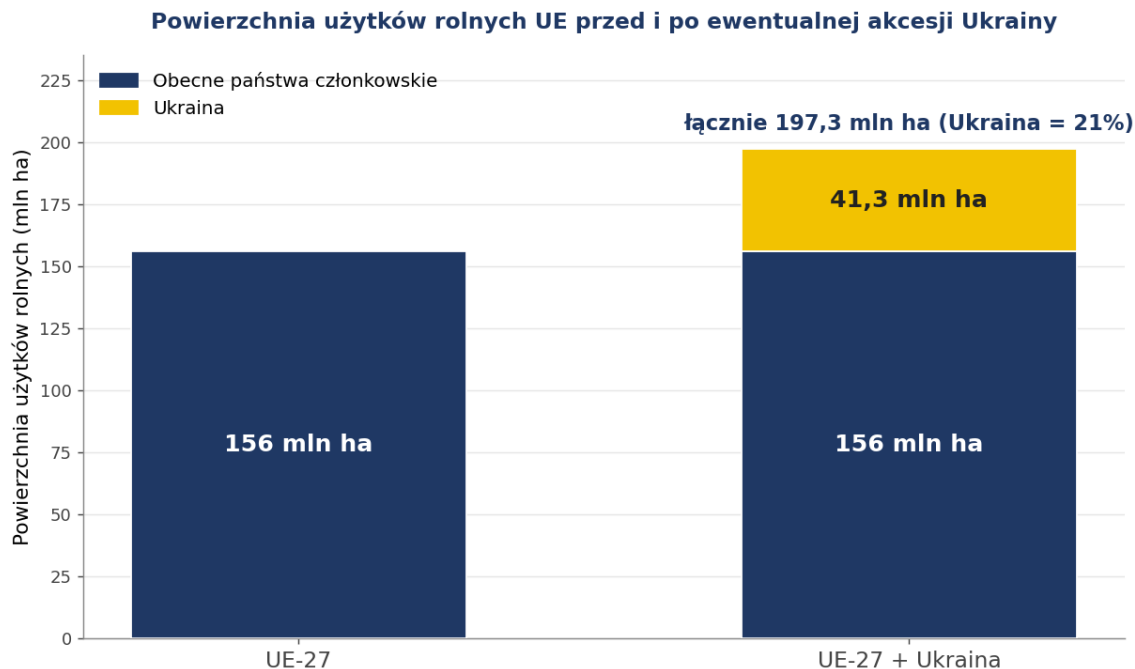
Усі перелічені вище ризики можна описати словами. Значно складніше виразити їх у цифрах, а без цифр дискусія щодо вступу України швидко переходить із предметної площини в політичну. Саме тому в цьому розділі ми наводимо розрахунки, що порівнюють дані Євростату, української статистичної служби, Європейської Комісії та аналітичного центру Bruegel. Результати — не прогноз, а радше відповідь на питання про те, що сталося б, якби той чи інший сценарій справді реалізувався. Припущення, що лежать в основі кожного сценарію, описані нижче.

Перше спостереження стосується самого масштабу. До повномасштабного вторгнення 2022 року сільськогосподарська площа України становила 41,3 млн гектарів (2020 рік) — більше, ніж використовувана сільськогосподарська площа будь-якої окремої держави-члена ЄС: більше за 27,4 млн гектарів Франції, найбільшого показника у Союзі, хоча й менше за сукупну площу Франції та Іспанії (51,3 млн гектарів). Значна частина цієї площі наразі перебуває поза контролем Києва, оскільки майже п'ята частина сільськогосподарських земель України перебуває під російською окупацією, і країна наразі обробляє приблизно 26,5 млн гектарів ріллі проти 32,7 млн до 2022 року; тому наведені тут показники описують довоєнний потенціал України — до того, як окупація та мінування скоротили площу, доступну для обробітки, — що є релевантною базою для сценарію вступу, який передбачає територіальну реінтеграцію, а не площу, яка обробляється наразі. Весь Європейський Союз наразі обробляє 156 млн гектарів. Включення України збільшило б цю площу на чверть — до приблизно 197 млн гектарів.³⁹ Україна одразу стала б найбільшою аграрною державою блоку, забезпечуючи понад 20% сільськогосподарських земель ЄС. Частка Польщі, наразі другої за цим показником у ЄС-27, скоротилася б із 9,4% до 7,4% від загальної

³⁹ Європейський Парламент, EPRS, *Ukrainian Agriculture: From Russian Invasion to EU Integration*, Briefing 760432, квітень 2024 р. (використовувана сільськогосподарська площа України становила 41,3 млн га у 2020 році, з яких 32,7 млн га — рілля, порівняно з 27,4 млн га у Франції та 23,9 млн га в Іспанії); Євростат, *Farms and Farmland 2023* (використовувана сільськогосподарська площа ЄС-27: 156 млн га). Той самий брифінг фіксує, що внаслідок війни Україна наразі контролює приблизно 26,5 млн га ріллі порівняно з 32,7 млн до 2022 року, при цьому майже п'ята частина її сільськогосподарських земель перебуває під окупацією. Доступ до брифінгу EPRS: [https://www.europarl.europa.eu/thinktank/en/document/EPRS_BRI\(2024\)760432](https://www.europarl.europa.eu/thinktank/en/document/EPRS_BRI(2024)760432)

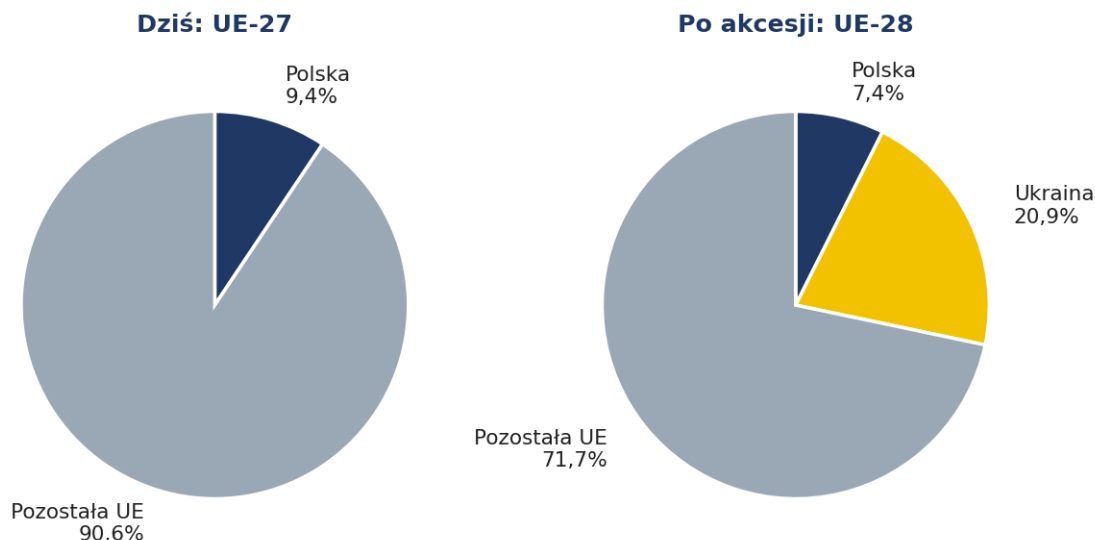
сільськогосподарської площі ЄС.

Рисунок 2. Площа сільськогосподарських земель ЄС до та після потенційного вступу України

Джерела: Евростат (2023), Державна служба статистики України (дані за 2020–2022 роки). Власні розрахунки WEI.

Рисунок 3. Частка Польщі в площі сільськогосподарських земель Європейського Союзу до та після потенційного вступу України

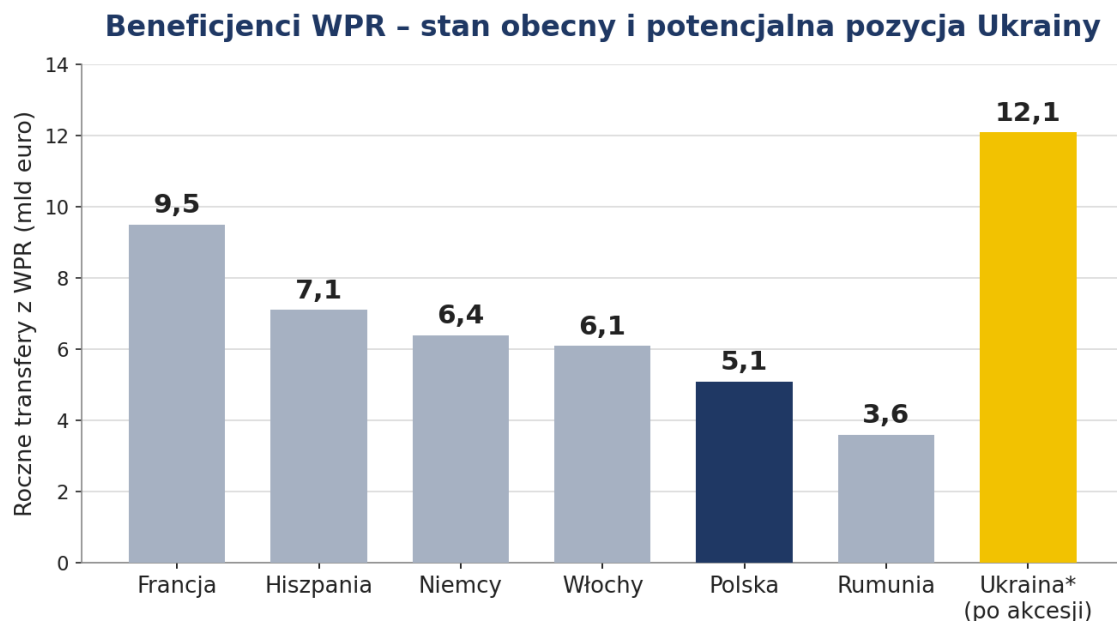
Джерела: Евростат (2023); EPRS, *Ukrainian Agriculture*, 2024. Власні розрахунки WEI.

Це не просто технічне чи бухгалтерське питання. Прямі виплати за першою опорою САП розподіляються між державами-членами переважно на основі площі сільськогосподарських земель. Якщо Україна з понад 40 млн гектарів довоєнних сільськогосподарських земель приєднається до ЄС, а загальний бюджет залишиться незмінним або скоротиться, ставка за гектар знизиться, а разом із нею — і частка Польщі в загальному пулі виплат. За незмінних правил розподілу проста арифметика таким чином шкодить польським фермерам.

Друге спостереження стосується потенційного трансферу. За оцінками Bruegel, за статичного сценарію застосування чинних правил без перехідних механізмів чи лімітів виплат потенційне бюджетне навантаження, пов'язане з САП для України, могло б становити приблизно 85 млрд євро за 7 років, або в середньому 12,1 млрд євро на рік. Для порівняння, Польща, найбільший бенефіціар у Центральній Європі, отримала 5,1 млрд євро у 2023 році. За цим конкретним сценарієм Україна стала б найбільшим окремим бенефіціаром САП, випередивши Францію, чиє річне фінансування становить 9,5 млрд євро. Цей показник не слід трактувати як прогноз фактичних трансферів після вступу, які залежатимуть від майбутньої архітектури САП, критеріїв прийнятності, обмежень, поетапного включення та спроможності до освоєння коштів.

Рисунок 4. Річні трансфери за САП — нинішні бенефіціари та позиція України після вступу

* Szacunek Bruegla (2024): Ukraina otrzymywałaby z WPR ok. 85 mld euro w 7 lat przy obecnych regulacjach, czyli średnio 12,1 mld euro rocznie. Stałaby się największym pojedynczym beneficjentem, prawie 2,4 raza więcej niż dziś otrzymuje Polska.

Джерела: Європейський Парламент, «EU Agriculture Policy in Numbers», дані за 2023 рік; Bruegel Policy Brief 05/2024.

Третє й найбільш практичне спостереження — спроба перевести все це в конкретну суму для Польщі. Відправною точкою є чинний обсяг фінансування Польщі за САП на 2023–2027 роки, який становить 25 млрд євро. Ми підготували три сценарії розвитку ситуації в новій фінансовій рамці на 2028–2034 роки. Кожен із них базується на різних політичних рішеннях, але всі вони є реалістичними.

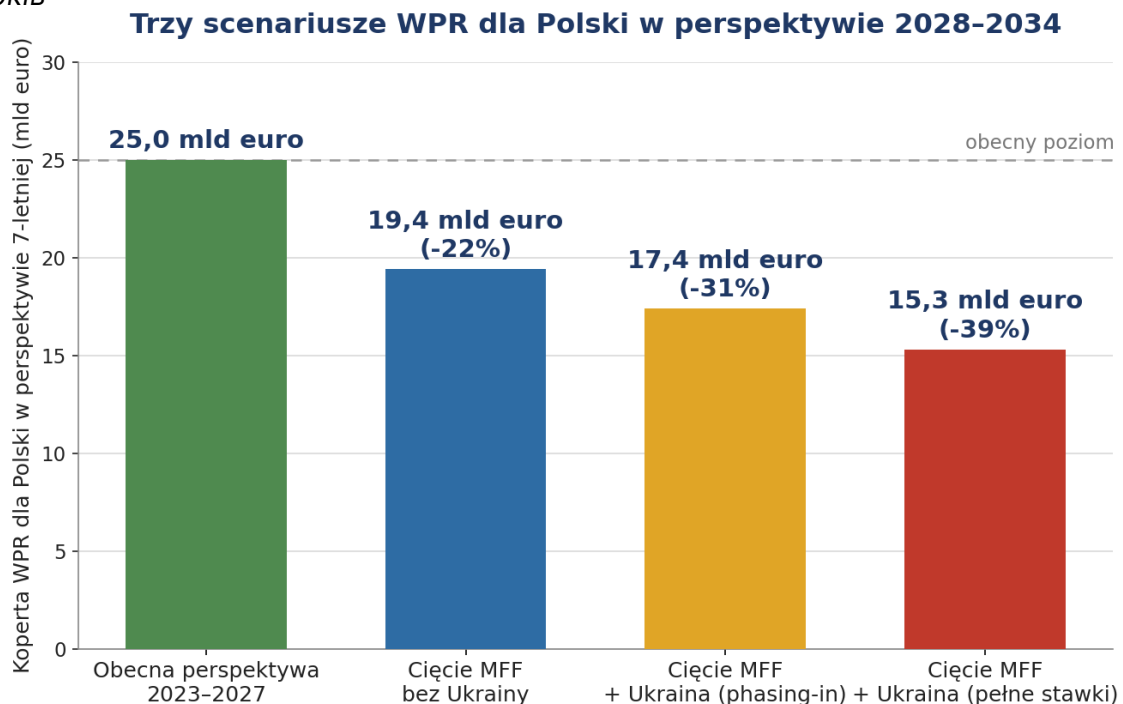
Перший сценарій припускає, що Комісія реалізує свою пропозицію від липня 2025 року, яка передбачає юридичне закріплення й захист (так званий «ringfencing») окремого фонду в 300 млрд євро для САП. Утім, Україна ще не вступила до ЄС. Саме скорочення аграрного бюджету, яке Комісія пропонує на рівні приблизно 22%, означає зниження для Польщі з 25 до приблизно 19,4 млрд євро. Ще до будь-якого розширення польське сільське господарство отримає на 5,6 млрд євро менше. Масштаб скорочення залишається предметом переговорів: оцінка у приблизно 22% базується на показниках середини 2025 року, а в записі від січня 2026 року Комісія стверджує, що бюджет на підтримку фермерів і сільських територій на 2028–2034 роки може залишитися на рівні чинного обсягу фінансування САП або бути навіть вищим.⁴⁰

40 Європейська Комісія, Unlocking Synergies: Integrating EU Funding for Farming and Rural Communities, січень 2026 р. (бюджет на підтримку фермерів і сільських територій на 2028–2034 роки може залишитися на рівні чинного обсягу фінансування САП на 2021–2027 роки або бути вищим); заява Президентки Комісії Урсули фон дер Ляєн від 12 листопада 2025 року щодо її готовності запропонувати 10-відсоткову сільську цільову позначку для фонду Національних і регіональних партнерських планів; A. Matthews, "The likely size of the CAP budget in the next MFF," CAP Reform, 2025 р. (оцінка скорочення на 22% датується серединою 2025 року й залишається предметом переговорів). Доступно за посиланням: <https://capreform.eu/the-likely-size-of-the-cap-budget-in-the-next-mff-reprise>

Другий сценарій — це проміжний варіант: нова багаторічна фінансова рамка (БФР) зі скороченням бюджетного фінансування, плюс вступ України з механізмом поступового досягнення повних ставок, подібним до того, що застосовувався до Польщі у 2004–2007 роках. За припущеннями, використаними в цьому сценарії, Україна отримувала б у середньому близько 50% від повної суми протягом першого семирічного циклу. За логікою розподілу за гектар, чинною до 2027 року та застосованою тут, обсяг фінансування Польщі міг би скоротитися до 17,4 млрд євро — на 31% порівняно з нинішнім рівнем.

Третій сценарій — найгірший: скорочення САП плюс повні ставки для України без перехідних періодів. У такому разі обсяг фінансування Польщі скоротився б до приблизно 15,3 млрд євро — на 39% менше, ніж нині. Це майже на 10 млрд євро менше за 7 років або понад 1,4 млрд євро на рік.

Рисунок 5. Три сценарії обсягу фінансування Польщі за САП на період 2028–2034 років

Власні розрахунки WEI на основі даних Європейської Комісії, Bruegel (Darvas et al., 2024) та Стратегічного плану Польщі на 2023–2027 роки. Припущення описано в тексті.

Наведені тут результати ґрунтуються на прямолінійному застосуванні чинних правил САП до ЄС, розширеного за рахунок України, і покликані проілюструвати напрям і масштаб ризику; фактичний масштаб наслідків залежатиме від політичних рішень. Фактичні обсяги фінансування залежать від політичних рішень, які ще не ухвалено, зокрема від того, чи запропонує Комісія тривалий перехідний період — понад десять років — для України, чи запровадить обмеження сум для найбільших бенефіціарів і чи буде бюджет САП збільшено порівняно з пропозицією від липня 2025 року.⁴¹ Але саме в цьому й полягає суть питання. Кожне з цих питань вирішується вже сьогодні, за столом переговорів у Брюсселі, а не лише тоді, коли Україна підпише договір про вступ.

⁴¹ Власні розрахунки WEI на основі даних Bruegel (Darvas et al. 2024: 85 млрд євро виплат за САП Україні протягом 7 років за чинними правилами) та пропозиції Європейської Комісії щодо БФР на 2028–2034 роки від 16 липня 2025 р. (294–300 млрд євро, закріплені за САП, порівняно з 387 млрд євро в чинній фінансовій рамці) та обсягу фінансування Польщі на 2023–2027 роки (25 млрд євро). Припущення, використані в трьох сценаріях, описано в тексті.

Наведені вище розрахунки базуються на логіці САП до 2027 року, за якою велика площа сільськогосподарських земель України напряму розмивала б частку Польщі за гектар зі спільного пулу. За цією логікою проміжний сценарій свідчить, що Польща могла б втратити 7–8 млрд євро з обсягу фінансування САП протягом семирічного періоду, тобто понад 1 млрд євро на рік. Однак як зазначалося в розділі 5 і підтверджено фінансовим пакетом Комісії для Чорногорії від червня 2026 року, рамка НРП після 2027 року принципово змінює цей механізм: за новими правилами вступ не призведе до безпосереднього скорочення коштів, заздалегідь виділених наявним державам-членам, оскільки більше не існує спільного бюджету САП, який можна було б розмивати. Тому наведені тут сценарії слід сприймати як ілюстрацію масштабу ризику за старою логікою розподілу, а не як прогнози за правилами, які реально, ймовірно, застосовуватимуться під час вступу України. Реальний фінансовий ризик для Польщі є непрямим: у міру перетворення України на чистого бенефіціара бюджету ЄС зростатиме тиск на загальний розмір БФР, і саме в переговорах щодо цього загального обсягу — а також щодо перехідних періодів, стель виплат і правил прийнятності — фактично визначатиметься обсяг аграрного фінансування Польщі. Тому справжня боротьба за фінансування стосується не самої України, а радше загального розміру наступного БФР і захисних механізмів, закладених у пакеті вступу.

Реальні можливості

Однак вступ України несе в собі не лише загрози, і об'єктивний аналіз повинен це відображати. Перша й найвідчутніша можливість — доступ до дешевшої сировини для польської переробної промисловості. Польська агропродовольча галузь, один із ключових експортних секторів Польщі, могла б закуповувати дешевше зерно, олії та корми для тварин з України, знижуючи виробничі витрати й підвищуючи конкурентоспроможність на світових ринках. За моделлю, коли Україна постачає сировину, а Польща переробляє й продає її під власними брендами, польські компанії радше виграють, ніж програють.

Друга можливість — це експортний ринок. До та під час війни Україна була великим імпортером польського переробленого продовольства. Крім того, попри повідомлення в медіа про те, що Польщу нібито заповонило дешеве українське продовольство, Польща має великий і зростаючий торговельний профіцит з Україною в загальній торгівлі товарами. Польський експорт усіх товарів до України сягнув рекордних 51,7 млрд злотих у 2023 році, а торговельний профіцит товарами зріс до понад 31 млрд злотих. Лише в категорії агропродовольчих товарів торговельний баланс з Україною іноді є дещо негативним, оскільки Польща імпортує олії та зерно, але саме це й ілюструє взаємодоповнюваний характер польської торгівлі: Україна продає Польщі сировину, а Польща продає готову продукцію Україні та решті світу.⁴²

Третя можливість полягає в ролі Польщі як мосту. Польща вже привела своє законодавство у відповідність до САП — процес, який Україні ще належить пройти. Природними партнерами Польщі в цьому сенсі — як до, так і після вступу — є український сектор дрібного й сімейного фермерства, а також інші категорії виробників, які прагнуть привести свою діяльність у відповідність до стандартів ЄС і розвивати транскордонні ланцюги створення вартості; зміцнення цього сектору відповідає інтересам Польщі, оскільки сприяє конвергенції стандартів і створює союзника у відстоюванні перерозподільного характеру САП. Польща може виграти двома способами: як транзитний і логістичний хаб для українського експорту

42 Podzielone plony, 2025, з посиланням на дані Головного статистичного управління (GUS) (польський експорт товарів до України у 2023 році становив 51,7 млрд злотих, а торговельний профіцит товарами з Україною перевищив 31 млрд злотих; торговельний баланс лише в категорії агропродовольчих товарів з Україною іноді є дещо негативним через імпорт соняшникової олії та зерна). PDF: <https://www.batory.org.pl/wp-content/uploads/2025/09/Podzielone-plony.pdf>

через власні порти, а також як постачальник знань, технологій і найкращих практик для менших і середніх українських господарств. У 2024 році польський агропродовольчий експорт сягнув рекордних 53,5 млрд євро, а переробний сектор став п'ятим за величиною експортером продовольства в ЄС.⁴³ Нарешті, є питання продовольчої безпеки. Сукупний потенціал Польщі та України робить Центральну Європу одним із найважливіших продовольчих регіонів світу.

Головний висновок цього розділу полягає в тому, що наслідки вступу будуть суттєво відрізнятися. Великі тваринницькі господарства та переробні підприємства, які виграють від нижчих витрат на сировину, імовірно, також отримають користь. Менші сімейні господарства, зайняті у виробництві стандартних культур, імовірно, програють, якщо не знайдуть нішу або не отримають захисту. Тому державна політика повинна бути спрямована саме на цю другу групу, а не на поширення загального страху щодо України.

43 Міністерство сільського господарства та розвитку сільських територій — головний державний орган, відповідальний за формування аграрної політики, та Національний центр підтримки сільського господарства, Results of Polish trade in agri-food products in 2024. (рекордний експорт у 53,5 млрд євро, зростання на 2,7% порівняно з 2023 роком, торговельний профіцит у 17,9 млрд євро, продовольство становить 15,3% польського експорту, експорт до України становив 956 млн євро). Доступно за посиланням: <https://www.gov.pl/web/kowr/wyniki-polskiego-handlu-towarami-rolno-spozywczymi-w-2024-r>

6.2. НАСЛІДКИ ДЛЯ УКРАЇНИ

Спираючись на наведений вище аналіз наслідків вступу України для майбутньої архітектури САП та бюджетної рамки ЄС, наступне питання стосується того, як участь у Спільній аграрній політиці могла б трансформуватися в практичні результати для українських сільськогосподарських виробників. У цьому контексті ключове питання полягає не в тому, чи стане українське сільське господарство формально прийнятним для інструментів САП, а радше в тому, які категорії виробників реалістично зможуть отримати доступ до механізмів підтримки та за яких інституційних і перехідних умов.^{44,45}

Як зазначається нижче, масштаб земельного фонду України створює потенційно значну базу для виплат у межах інструментів САП, прив'язаних до землі. Однак практична значущість цієї бази для виплат залежатиме не лише від наявності землі, а й від частки сільськогосподарських земель, які стануть прийнятними за правилами САП і зможуть отримувати підтримку через процедури, що відповідають адміністративним вимогам. Особливе ускладнення полягає в тому, що більшість сільськогосподарських земель,⁴⁶ які використовують українські підприємства, перебуває в оренді, а не у власності (близько 17,3 з 18,3 млн гектарів). Таке домінування орендних відносин відображає спадок тривалого мораторію на продаж сільськогосподарських земель і подальший розвиток ринку оренди цих земель. Оскільки права на виплати за САП прив'язані до діючого фермера, який фактично використовує землю, чітка реєстрація оренди та документація щодо землекористування стануть передумовою для перетворення великого земельного фонду України на реальну базу для виплат.

При цьому участь у САП визначається не лише сільськогосподарським масштабом. Доступ до підтримки, як правило, пов'язаний із поняттям «активного фермера» — тобто суб'єктів, які здійснюють реальну сільськогосподарську діяльність і відповідають вимогам щодо реєстрації, документації землекористування, обліку, екологічних і ветеринарних стандартів, моніторингу та обов'язків з обумовленості. На практиці участь залежить не лише від виробничої спроможності, а й від здатності функціонувати в межах адміністративних і контрольних систем.^{47,48} На прийнятність також впливає надзвичайна концентрація земель. Навіть у межах сектору сільськогосподарських підприємств численні дрібні господарства охоплюють дуже незначну площу: за даними Кшижановського, приблизно 16 300 підприємств площею до 50 гектарів разом обробляють лише близько 422 000 гектарів — велика частка виробників за кількістю, але маргінальна частка бази для виплат. За оцінками, сімейні господарства використовують лише близько чверті сільськогосподарських земель України. Ще одне міркування полягає в тому, що ця статистика підприємств не враховує мільйони особистих присадибних ділянок, які домінують у виробництві картоплі, овочів, фруктів і молока; чи зможуть такі виробники відповідати вимогам щодо реєстрації та мінімальних порогів, значною мірою визначить, скільки з них узагалі опиняться поза системою прямих виплат. За чинними правилами САП (стаття 18 Регламенту (ЄС) 2021/2115) кожна держава-член встановлює мінімальний розмір господарства та/або мінімальну суму виплати, нижче якої пряма підтримка

44 https://agriculture.ec.europa.eu/common-agricultural-policy/financing-cap/assurance-and-audit/managing-payments_en

45 <https://uafp.eu/wp-content/uploads/2026/01/roadmap-for-ukraine%CA%BCs-transformative-adaptation.pdf>

46 Graubner M., Ostapchuk I., Gagalyuk T. (2020). Agrohholdings and land rental markets: a spatial competition perspective. *European Review of Agricultural Economics*. <https://doi.org/10.1093/eurrag/jbaa018>

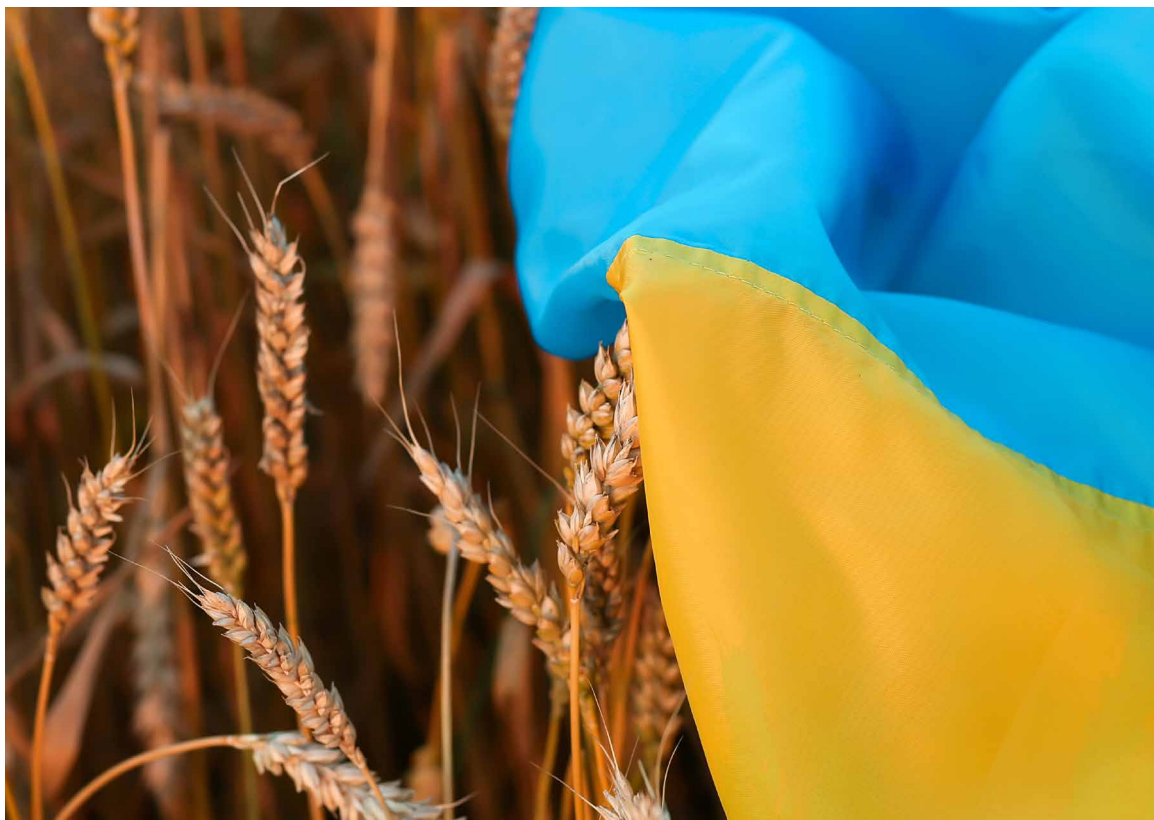
47 https://agrarausbildung-ukraine.net/wp-content/uploads/2025/03/Grundzuege-der-Europaeischen-Agrarpolitik-Februar-2025_UA.pdf

48 <https://eu-ua.kmu.gov.ua/wp-content/uploads/Vstup-do-YES-i-agrosektor-YAk-pratsyuye-SAP.pdf>

не надається; на практиці більшість держав-членів встановила ці пороги в діапазоні від 0,3 до 4 гектарів і від 100 до 500 євро.⁴⁹ Тому те, який поріг встановить Україна, значною мірою визначатиме, яка частка її сектору особистих господарств і мікрогосподарств (більшість з яких обробляє значно менше 1 гектара) буде включена до системи прямих виплат або залишиться поза нею. Відповідно, формальну прийнятність і фактичний доступ не слід ототожнювати. Доступ до підтримки САП залежатиме не лише від реєстрації та документації землекористування, а й від документально підтвердженого дотримання чинних екологічних, ветеринарних вимог, вимог безпечності харчових продуктів і контролю. Тому виробник може відповідати формальним критеріям прийнятності, але водночас стикатися зі значними практичними бар'єрами, пов'язаними зі звітністю, процедурами перевірки, екологічною обумовленістю та дотриманням адміністративних вимог. Забезпечення того, щоб підтримка була обумовлена реальним дотриманням цих вимог, буде важливим для збереження рівних умов конкуренції між українськими виробниками та виробниками в наявних державах-членах.

Як зазначалося раніше, аграрний сектор України охоплює вкрай різноманітний спектр моделей виробництва — від особистих і сімейних господарств до середніх підприємств і великих інтегрованих виробників. Ця різноманітність означає, що потенційна участь у механізмах САП, імовірно, суттєво відрізнятиметься для різних категорій виробників.⁵⁰

Щоб краще проілюструвати, як ця неоднорідність може трансформуватися в практичну участь за правилами типу САП, корисно розрізнити виробників не лише за обсягами виробництва, а й за їхньою ймовірною готовністю відповідати критеріям прийнятності та адміністративним вимогам (Таблиця 3).

49 Європейський Парламент, Fact Sheets on the European Union, "Direct payments" (2025), <https://www.europarl.europa.eu/factsheets/en/sheet/109/direct-payments>; вимога встановлена статтею 18 Регламенту (ЄС) 2021/2115.

50 https://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2022/fin/pssg/ksg_ek_2010_2021_ue.xlsx

Таблиця 3. Індикативна оцінка готовності до доступу до САП серед українських сільськогосподарських виробників

Категорія виробників	Імовірна готовність до доступу	Основне міркування	Очікувана роль у САП
Середні сільськогосподарські підприємства	Висока	Баланс між адміністративною готовністю та масштабом виробництва	Імовірно, основні бенефіціари
Великі сільськогосподарські підприємства	Висока адміністративна спроможність і спроможність до дотримання вимог	Сильна спроможність до дотримання вимог; концентрація землекористування та виробництва може вимагати запобіжників проти непропорційної концентрації підтримки	Потенційно значні бенефіціари, за умови обмежень, регресивності, перерозподілу та критеріїв «активного фермера»
Фермерські та сімейні господарства	Середня	Широкий потенціал участі, але вищі витрати на адаптацію	Важлива цільова група, що потребує заходів підтримки
Кооперативи	Середня	Покращене дотримання вимог завдяки колективній організації	Потенційний механізм для агрегування доступу дрібних виробників до підтримки
Фізичні особи-підприємці у сільському господарстві	Середня–низька	Вищий адміністративний тягар	Змінна участь, залежна від ступеня формалізації
Малі господарства та особисті господарства	Низька	Обмеження, пов'язані з реєстрацією та обумовленістю	Обмежена участь без формалізації
Органічні та нішеві виробники	Середньо–висока	Краща відповідність екологічним пріоритетам	Цільові бенефіціари екосхем і заходів з якості

Джерело: узагальнено авторами.

Примітка: категорії, наведені в таблиці 3, є аналітичними групами готовності до САП, а не офіційними статистичними класифікаціями. Для узгодження з даними про виробництво та землекористування, наведеними в Додатку, великі сільськогосподарські підприємства й агрохолдинги в цілому відповідають великим виробникам, середні сільськогосподарські підприємства — середнім виробникам, тоді як фермерські, сімейні господарства та малі сільськогосподарські виробники відповідають переважно категоріям малих і середніх виробників.

Відносно сильна адміністративна спроможність та спроможність до дотримання вимог у великих сільськогосподарських підприємствах можуть полегшити їхню участь в інструментах САП. Однак це не означає, що вони мають отримувати пропорційно вищу підтримку. З огляду на концентрацію землекористування та виробництва в окремих частинах українського аграрного сектору, остаточний дизайн підтримки за САП має поєднувати вимоги щодо прийнятності та контролю з обмеженнями, регресивністю, перерозподілом і критеріями «активного фермера», щоб уникнути надмірної концентрації виплат.

(Детальні класифікації виробників і статистика за розмірами виробництва наведені в Додатку).

За звичайною моделлю САП середні комерційні господарства вважаються найімовірнішими основними бенефіціарами прямої підтримки. Великі сільськогосподарські підприємства також можуть отримати значну вигоду, хоча запропонована річна стеля у 100 000 євро на господарство та регресивність за DABIS суттєво обмежать їхню частку в розрахунку на одну структуру. За ставки 198 євро за гектар стеля у 100 000 євро почала б застосовуватися приблизно з 505 гектарів на одного бенефіціара, з урахуванням чинних правил регресивності. Однак оцінений вплив не можна вивести безпосередньо із сукупних даних про площу земель. Для 184 найбільших підприємств, кожне з яких обробляє понад 10 000 гектарів і які разом охоплюють приблизно 4,3 млн гектарів, простий розрахунок на основі гектарів давав би теоретичну валову суму приблизно 851 млн євро до застосування регресивності, обмежень, коригувань прийнятності та правил щодо пов'язаних структур.

Тому будь-яку оцінку розподільчих і фінансових наслідків обмеження виплат слід трактувати як ілюстративну, а не як базовий прогноз. Такі оцінки залежать від того, чи оцінюватиметься кожне зареєстроване підприємство як окремий бенефіціар, чи кілька юридично окремих структур розглядатимуться як пов'язані структури за остаточними правилами САП. Згідно з пропозицією Комісії, стеля застосовуватиметься в розрахунку на фізичну або юридичну особу; тому практичний ефект залежатиме від остаточних критеріїв визначення пов'язаних структур, розподілу прийнятних земель між бенефіціарами та способу практичної реалізації цих правил.

Запропонована стеля у 100 000 євро та регресивність можуть обмежити частку прямої підтримки в розрахунку на одну структуру для деяких великих бенефіціарів, однак їхні остаточні розподільчі наслідки не можна надійно оцінити до того, як буде уточнено відповідні правила прийнятності, визначення бенефіціарів та запобігання обходу вимог.

Для порівняння, у 2019 році близько 22 агрохолдинги орендували понад 50 000 гектарів кожен. Правові та організаційні структури таких груп необхідно буде враховувати під час оцінки того, як на практиці можуть застосовуватися будь-які майбутні правила щодо обмеження виплат.

У межах чинних дискусій щодо майбутньої САП та її адаптації до розширення відносна фінансова значущість різних інструментів САП для України може відрізнятися від тієї, що спостерігається в наявних державах-членах. Хоча прямі виплати, ймовірно, залишатимуться важливим джерелом підтримки, особливо для малих і середніх виробників, які відповідають критеріям «активного фермера», застосування обмежень і регресивності могло б суттєво знизити трансферти великим сільськогосподарським підприємствам. У міру того, як баланс підтримки за САП зміщуватиметься в бік заходів розвитку сільських територій, інвестиційної підтримки, екосхем та інших адресних інтервенцій, перехідні механізми мають забезпечити можливість участі на пропорційних умовах для виробників із різними моделями виробництва та адміністративною спроможністю. Це особливо важливо, оскільки більш капіталомісткі інструменти можуть вимагати співфінансування, спроможності дотримуватися вимог і адміністративних ресурсів, які не однаково доступні для всіх категорій сільськогосподарських виробників. Ці інструменти особливо актуальні в українському контексті, оскільки вони можуть підтримати модернізацію господарств, розвиток інфраструктури, технологічне оновлення, дотримання екологічних вимог, адаптацію до змін клімату та диверсифікацію сільської економічної діяльності. З огляду на потреби відбудови, породжені війною, та значні інвестиції, необхідні для приведення у відповідність до стандартів ЄС, такі заходи можуть мати більший довгостроковий економічний ефект, ніж лише пряма підтримка доходів.⁵¹

51 <https://nv-oneu.com.ua/index.php/journal/article/download/133/96>

Потенційну участь у САП також слід розглядати не лише крізь призму прямих виплат. Різні інструменти САП переслідують різні політичні цілі, а тому можуть по-різному впливати на категорії українських виробників. Тоді як одні механізми зосереджені переважно на стабілізації доходів, інші розроблені для підтримки інвестицій, екологічного переходу та довгострокової структурної трансформації (Таблиця 4).

Наслідки участі в САП залежать не лише від прийнятності, а й від типу доступної підтримки. Зокрема, розрізнення між прямою підтримкою доходів та інструментами розвитку сільських територій, імовірно, матиме високу актуальність для України з огляду на масштаб її аграрного сектору та поточну дискусію щодо майбутньої моделі САП.

Таблиця 4. Потенційна значущість інструментів САП для України

Інструмент САП	Потенційна значущість	Імовірні бенефіціари	Основний виклик реалізації
Прямі виплати	Стабілізація доходів та підтримка адаптації	Зареєстровані активні фермери	реєстрація земель і верифікація прийнятності
Еко-схеми	Екологічний перехід і сталість	Формальні виробники	дотримання екологічних вимог і моніторинг
Підтримка розвитку сільських територій	Диверсифікація та модернізація господарств	Господарства, МСП, кооперативи	підготовка проєктів і співфінансування
Інвестиційна підтримка	Технологічне та інфраструктурне оновлення	Орієнтовані на зростання виробники	адміністративна спроможність та освоєння коштів
Підтримка молодих фермерів	Оновлення структури виробників	Нові учасники	спадкоємність господарств та бар'єри входу
Підтримка органічного виробництва	Розширення виробництва з доданою вартістю	Сертифіковані виробники	спроможність до сертифікації та простежуваність

Джерело: узагальнено авторами на основі https://agriculture.ec.europa.eu/common-agricultural-policy/income-support/eco-schemes_en та <https://eu-ua.kmu.gov.ua/wp-content/uploads/Vstup-do-YES-i-agrosektor-YAk-pratsyuje-SAP.pdf>

Прямі виплати проти підтримки розвитку сільських територій

Для України одне з ключових політичних питань — це майбутній баланс між прямими виплатами Опори I та заходами розвитку сільських територій Опори II. Модель, значною мірою орієнтована на прямі виплати, максимізувала б трансфери

доходів, але могла б посилити занепокоєння щодо бюджетних витрат і концентрації підтримки. Модель, яка робить більший акцент на розвитку сільських територій, інвестиційній підтримці та модернізації, могла б забезпечити сильніші довгострокові структурні ефекти, ніж лише прямі виплати, зокрема через підвищення продуктивності, переробної спроможності, логістики, експортної інфраструктури та дотримання стандартів ЄС. Щоб забезпечити збалансовану ринкову інтеграцію за рахунок цих переваг, масштаб, послідовність і адресність інвестиційної підтримки мають бути прозорими, пропорційними та узгодженими зі спільними цілями ЄС у сфері конкуренції, довкілля та стабільності ринку. Такий підхід дозволив би модернізувати сільське господарство України, водночас підтримуючи стійкий і добре функціонуючий аграрний ринок у розширеному Європейському Союзі.^{52,53}

Окрім безпосередніх фінансових ефектів, участь у механізмах САП могла б поступово впливати на саму організацію аграрного сектору. Більша залежність від обумовлених інструментів підтримки, екологічних вимог та інвестиційного фінансування могла б посилити стимули до формалізації виробників, кооперації, модернізації господарств і участі в організованих ланцюгах створення вартості. Водночас цей процес може створити тиск щодо адаптації для виробників, які працюють з обмеженою адміністративною спроможністю або поза формальними системами підтримки.^{54,55}

Участь може залишатися нерівномірною в різних секторах, з високою часткою присадибного виробництва та нижчим рівнем формалізації. Це може бути особливо актуальним для виробництва картоплі, овочів, фруктів і ягід, бджільництва та присадибного сільського господарства, де реєстрація, облік і документована структура виробництва залишаються менш розвиненими. Ці сектори не обов'язково слід розглядати як виключені з участі в САП, однак вони можуть потребувати додаткової консультативної підтримки та поступової формалізації для покращення умов доступу.^{56,57,58}

Як зазначалося раніше, оцінки потенційних видатків САП для України суттєво відрізняються залежно від припущень, а тому їх слід трактувати як ілюстративні сценарії, а не як очікувані результати.

Оскільки майбутня модель інтеграції ще не визначена, а чинні правила САП і надалі є предметом дискусій щодо реформування, наявні оцінки слід сприймати як альтернативні політичні сценарії, які відображають різні підходи до розподілу підтримки, перехідних механізмів та архітектури реалізації.^{59,60}

Як зазначено в розділі 5 (Таблиця 1), ці оцінки варіюються від 70–90 млрд євро за семирічний бюджетний період до 96,5 млрд євро за найширших припущень, знижуючись до приблизно 1,2 млрд євро на рік після застосування перехідних періодів і обмежень виплат.⁶¹ Це потенційні обсяги фінансування за альтернативними політичними припущеннями, а не прогнози того, що фактично отримають українські фермери.

52 https://agriculture.ec.europa.eu/media/news/questions-and-answers-cap-post-2027-proposal-2025-07-23_en

53 <https://liberalforum.eu/wp-content/uploads/2025/06/Common-Agricultural-Policy.pdf>

54 https://agriculture.ec.europa.eu/common-agricultural-policy/income-support/eco-schemes_en

55 <https://uafp.eu/wp-content/uploads/2026/01/roadmap-for-ukraine%CA%BCs-transformative-adaptation.pdf>

56 <https://kse.ua/wp-content/uploads/2025/10/YEvrointegratsiya-1.0-Oglyad-rinku-kartopli-Ukrayini-UKR.pdf>

57 https://kse.ua/wp-content/uploads/2025/03/Zvit-1.1-Oglyad-rinku-svizhih-fruktiv-ta-ovochiv-u-YES-ta-Ukrayini_vidformatovaniy_ukrayinskoyu.pdf

58 <http://naas.gov.ua/slide/bdzh-Initsiuvannya-ukra-ni-stan-problemi-shlyakhi-rozv-yazannya/>

59 <https://ersj.eu/journal/3661/download/Future+Direct+Payments+in+Ukraine.pdf>

60 <https://en.euractiv.eu/content/uploads/sites/2/special-report/How-the-Ukraine-war-is-reshaping-the-CAP-1.pdf>

61 <https://ersj.eu/journal/3661/download/Future+Direct+Payments+in+Ukraine.pdf>

Важливо, що ці оцінки визначаються насамперед припущеннями щодо прийнятних сільськогосподарських земель і застосуванням формул виплат на основі площі, а не кількістю потенційно прийнятних виробників. Більшість сценаріїв не повністю враховує фактичну адміністративну готовність, рівень участі або майбутні реформи САП.⁶²

Це особливо актуально з огляду на чинну структуру українського сільського господарства. Як зазначалося вище, наявне моделювання свідчить, що застосування стелі виплат у розмірі 100 000 євро та регресивності насамперед вплине на великі сільськогосподарські підприємства й агрохолдинги, тоді як вплив на середні господарства буде значно меншим.⁶³ Це свідчить про те, що ефект вступу до САП залежатиме не лише від загального обсягу доступної підтримки, а й від того, як розроблятимуться майбутні ліміти виплат і механізми перерозподілу.

Отже, масштаб потенційної підтримки, здається, більше залежить від дизайну політики та перехідних механізмів, ніж лише від розміру сільського господарства.

Однак відмінності в інституційній готовності також означають, що доступ до механізмів САП не обов'язково автоматично перетворюється на рівний доступ до підтримки.

Одним із головних ризиків реалізації є нерівномірна участь різних категорій виробників. Більш формалізовані та фінансово спроможні підприємства, ймовірно, швидше адаптуються до вимог обумовленості, процедур моніторингу та адміністративних зобов'язань. Натомість менші господарства, особисті господарства та менш інтегровані виробники можуть стикатися з непропорційними бар'єрами, пов'язаними з реєстрацією, обліком, документацією щодо землі та витратами на дотримання вимог.⁶⁴ Це свідчить про те, що розподільчі наслідки вступу до САП можуть суттєво відрізнятися від орієнтовних бюджетних оцінок. Навіть там, де підтримка стає доступною, вигоди спочатку можуть зосереджуватися серед виробників із сильнішою адміністративною та фінансовою спроможністю.

Водночас занепокоєння щодо надмірної концентрації підтримки серед великих аграрних компаній не повинно затьмарювати протилежного ризику. Україна може приєднатися до САП за умови застосування обмежувальних перехідних механізмів, які скорочують фактичний доступ до підтримки, водночас вимагаючи масштабної інституційної та адміністративної адаптації. За таких умов витрати на дотримання вимог можуть виникнути раніше, ніж фінансові вигоди.

Тому інституційна підготовка стає настільки ж важливою, як і сама фінансова підтримка. Ефективна участь вимагатиме створення інтегрованої системи адміністрування та контролю (IACS), розвитку платіжних агентств, зміцнення механізмів аудиту та контролю, впровадження цифрових земельних реєстрів і систем геопросторового моніторингу, а також подальшого приведення аграрного, екологічного та земельного законодавства у відповідність до вимог ЄС.^{65,66}

Для України участь у САП, ймовірно, залежатиме менше від теоретичного доступу до фінансування ЄС, а більше від практичної спроможності виробників та інституцій функціонувати за правилами САП. Перехідні механізми, диференційована готовність виробників та адміністративна спроможність можуть зрештою визначати розподіл вигод сильніше, ніж загальний обсяг доступної підтримки. Це робить інституційну адаптацію та інклюзивні умови доступу центральними

62 <https://www.arc2020.eu/ukraine-the-elephant-in-the-room-that-could-unlock-cap-reform/>

63 https://ucci.org.ua/media/filemanager/News%20photos/Farm%20structure%20in%20UA/Farm%20Structure%20Ukraine_EESC.pdf

64 <https://uafp.eu/wp-content/uploads/2026/01/roadmap-for-ukraine%CA%BCs-transformative-adaptation.pdf>

65 https://agriculture.ec.europa.eu/common-agricultural-policy/financing-cap/assurance-and-audit/managing-payments_en

66 https://ces.org.ua/wp-content/uploads/2024/03/gotovnist_ukrai%CC%88nskogo_agrarnogo_sektoru_do_vstupu_do_%D1%94s-1.pdf

для забезпечення того, щоб інтеграція до САП сприяла структурній трансформації, а не поглиблювала наявну нерівність.

Окрім фіскального виміру, участь у САП ширше вплинула б на організаційну та інституційну траєкторію українського сільського господарства. Приведення у відповідність до критеріїв прийнятності САП (реєстрація, документація землі, екологічна обумовленість, стандарти обліку) з часом стимулювало б формалізацію в межах сектору та інтеграцію в регульовані ланцюги створення вартості. Доступ до екосхем та інструментів розвитку сільських територій створив би фінансові стимули для практик, які покращують здоров'я ґрунтів, знижують інтенсивність використання ресурсів і зміцнюють довгострокову продуктивність. Для України, чий аграрний сектор формувався десятиліттями слабого регуляторного нагляду й капіталомісткого монокультурного виробництва, ці структурні ефекти інтеграції до САП можуть мати більше значення в довгостроковій перспективі, ніж обсяг прямих трансфертів доходів.

6.3. СПІЛЬНІ ІНТЕРЕСИ ТА МОЖЛИВІ НАПРЯМИ СПІВПРАЦІ

Легко описати польсько-українські відносини в аграрній сфері як гру з нульовою сумою, в якій кожен вииграш України є програшем Польщі. Однак таке бачення є неточним і, що ще гірше, призводить до неправильних рішень. І торговельні дані, і сама структура обох секторів свідчать про те, що Польща та Україна мають широке коло спільних інтересів. Найменш імовірним, але водночас найвигіднішим сценарієм є співпраця та взаємна доповнюваність. Найгірший сценарій — це конфлікт і торговельні бар'єри, за яких програють обидві сторони, а виграють лише конкуренти поза межами регіону.

Де сходяться інтереси Польщі та України

Одна з найважливіших сфер збігу інтересів — це збереження сильної, належно профінансованої аграрної політики в умовах ширшого тиску на бюджет ЄС. Поточні дискусії щодо САП після 2027 року дедалі більше наголошують на тому, що аграрна політика має залишатися окремою сферою політики із захищеною підтримкою для фермерів, водночас дедалі тісніше інтегруючись із ширшими цілями інвестицій і конкурентоспроможності. Запропонована архітектура САП зберігає захищену підтримку доходів і антикризову підтримку, водночас розширюючи можливості для координації з інструментами сільських інвестицій, інновацій і регіонального розвитку.⁶⁷

Другий спільний інтерес — це модель інтеграції, заснована на реальних потребах розвитку, а не на автоматичному перерозподілі значних сум на користь найбільших структур. Ні Польщі, ні малим і середнім господарствам України не вигідна ситуація, за якої більшість субсидійних коштів спрямовується жменьці аграрних холдингів. Підтримка, спрямована на модернізацію, розвиток сільських територій, інфраструктуру та стійкість, вигідна обом сторонам, і її легше обґрунтувати перед європейською громадськістю, ніж виплати за гектар для великих підприємств.

Конкретні напрями співпраці

На практичному рівні співпраця може розвиватися одразу за кількома напрямами. Перший — це спеціалізація та розподіл ролей, за якими Польща розвиває переробку з високою доданою вартістю. Водночас Україна постачає сировину, а обидві країни вибудовують спільні ланцюги постачання замість конкуренції в одному й тому самому сегменті. Другий напрям — спільні інвестиції в транспортну, складську та логістичну інфраструктуру, зокрема з використанням польських портів для експорту української продукції, що вигідно обом сторонам. Третій напрям — передача знань, оскільки Польща має двадцятирічний досвід приведення роздрібненого сільського господарства у відповідність до стандартів ЄС — процес, який Україна лише починає опановувати.

Четвертий напрям стосується продовольчої безпеки та конкурентоспроможності європейського сільського господарства загалом. Взаємодоповнюваність — тобто українська сировина в поєднанні з польською та європейською переробкою — зміцнює стійкість регіону до цінкових коливань і порушень постачання. Варто зазначити, що ЄС уже є найважливішим ринком для українського продовольства, забезпечуючи приблизно 52% його аграрного експорту у 2024 році порівняно

⁶⁷ <https://institutdelors.eu/en/publications/eu-enlargement-and-the-post-2027-multi-annual-financial-framework/>

з 28% у 2021 році. Україна стала третім за величиною постачальником продовольства до ЄС із часткою ринку 8% і вартістю поставок 13 млрд євро у 2024 році.⁶⁸ У світі, де продовольство дедалі більше стає інструментом геополітичного тиску, потужний сукупний потенціал Польщі та України є стратегічним активом.

Ще один можливий напрям збігу інтересів стосується майбутнього балансу між прямою підтримкою доходів та інструментами, орієнтованими на розвиток. Хоча прямі виплати залишаються важливими для підтримки стабільності доходів і зниження вразливості до ринкової волатильності, останні реформи САП дедалі більше зосереджуються на кращій адресності підтримки та посиленні зв'язку між державним фінансуванням і вимірними результатами. Це означає поступовий відхід від сприйняття прямих виплат виключно як автоматичних трансфертів і рух у бік поєднання підтримки доходів зі стимулами для адаптації, підвищення продуктивності та стійкості. Такий підхід може бути особливо актуальним у контексті майбутнього розширення, де збереження соціальної легітимності аграрних видатків стає дедалі важливішим. Тому обидві країни можуть мати спільний інтерес у зміцненні інструментів, орієнтованих на інвестиції, які підвищують конкурентоспроможність, а не покладатися виключно на трансферти на основі площі. Однак такі інструменти мають бути розроблені так, щоб залишатися доступними для господарств різного розміру, організацій виробників і сільських громад, аби інвестиційна підтримка зміцнювала диверсифіковані ланцюги створення вартості, місцеву переробну спроможність і стійкість, а не концентрувала вигоди в обмеженому колі бенефіціарів.

Водночас можливості для співпраці виходять за межі самих лише прямих виплат. Екосхеми та екологічні інструменти дедалі більше посідають центральне місце в чинній архітектурі САП і відображають ширший перехід до кліматичної стійкості, ресурсної ефективності та довгострокової сталості. Хоча екологічні вимоги часто сприймаються як джерело додаткових витрат на дотримання, вони також створюють стимули для технологічного оновлення, покращення управління землями та доступу до сегментів виробництва з вищою доданою вартістю. Для України поступова інтеграція в ці механізми могла б підтримати відбудову та модернізацію сільськогосподарського виробництва. Загалом екологічні інструменти мають поєднувати змістовні кліматичні та екологічні цілі з пропорційними вимогами, належним фінансуванням і консультаційною підтримкою, що дозволяє господарствам різного розміру впроваджувати сталі практики без непропорційного адміністративного чи фінансового навантаження.⁶⁹

Розвиток сільських територій та інвестиційна підтримка становлять ще одну сферу, у якій можуть виникнути спільні інтереси. Порівняно з прямими виплатами, ці інструменти безпосередніше пов'язані зі структурною трансформацією та можуть підтримувати інвестиції в переробну спроможність, логістику, зберігання, цифровізацію, консультаційні послуги та кооперацію виробників. Поточні дискусії щодо реалізації САП дедалі більше пов'язують аграрну політику з ширшими порядками денними конкурентоспроможності та інновацій, створюючи можливості для скоординованих підходів до зміцнення аграрних ланцюгів створення вартості та стійкості сільських територій.

Модернізація та інфраструктура можуть набути особливого значення в українському контексті. Майбутня інтеграція до аграрних ринків ЄС вимагатиме поліпшення логістичних коридорів, прикордонної інфраструктури, систем зберігання,

⁶⁸ European Policy Centre, EU-Ukraine trade: From emergency measures to a renewed trade agreement, серпень 2025 р. (частка ЄС в агропродовольчому експорті України зросла з 28% у 2021 році до 52% у 2024 році; Україна є третім за величиною постачальником продовольства до ЄС із часткою 8% і вартістю 13 млрд євро у 2024 році). Доступ: <https://www.epc.eu/publication/eu-ukraine-trade-from-emergency-measures-to-a-renewed-trade-agreement/>

⁶⁹ https://www.robert-schuman.eu/en/european-issues/0607-the-common-agricultural-policy-2023-2027-change-and-continuity?utm_source=chatgpt.com

транспортної зв'язності та сільських послуг. Ці інвестиції можуть приносити вигоди не лише Україні, а й сусіднім державам-членам завдяки сильнішій ринковій інтеграції, стійкішим ланцюгам постачання та підвищеній продовольчій безпеці в Центральній та Східній Європі.

Щоб забезпечити збалансовані результати, інвестиційна підтримка повинна сприяти доступу до інфраструктури, переробки та інновацій для широкого кола виробників та організацій виробників, водночас заохочуючи диверсифіковані ланцюги створення вартості та створення вартості на місцевому рівні. Тому така співпраця може змістити увагу з розподільчих питань на пріоритети розвитку, що фінансуються спільно й зміцнюють стійкість і конкурентоспроможність європейського сільського господарства загалом.⁷⁰

Підтримка оновлення поколінь і довгострокової конкурентоспроможності також може стати дедалі важливішим напрямом співпраці. Поточні пріоритети САП наголошують на залученні молодших виробників, заохоченні інновацій і поліпшенні позицій фермерів у ланцюгах створення вартості. І в Україні, і в Польщі демографічний тиск у сільській місцевості створює стимули для підтримки оновлення аграрної робочої сили та зміцнення сільських економічних можливостей, що виходять за межі самої лише традиційної підтримки виробництва.

Утім, необхідно також окреслити наявні бар'єри, оскільки без цього рекомендації не будуть повноцінними. Серед них — стійкі розбіжності у стандартах якості (як щодо продукції, так і щодо виробничих процесів), складні митні, санітарні та ветеринарні процедури, недостатньо розвинена інфраструктура і, насамперед, брак довіри, підживлюваний побоюваннями щодо українських аграрних конгломератів і спогадами про зернову кризу. Очікування обох груп фермерів часто конфліктують: польські фермери прагнуть доступу до ринку та цінової стабільності, тоді як українські — доступу до більшого ринку та вищих цін. Співпраця не виникне сама собою; вона вимагає свідомої політики й часу.

Модель поступового й передбачуваного переходу могла б поєднати поетапний доступ до відповідних інструментів САП з інвестиційною підтримкою, екосхемами, розвитком сільських територій та інституційною адаптацією. Її дизайн має включати прозорі критерії, достатній час на підготовку та пропорційні запобіжники, які сприяють впорядкованій ринковій адаптації, водночас зберігаючи стимули та спроможність України до реформ, відбудови та довгострокового аграрного розвитку.⁷¹

Водночас співпраця не передбачає повного збігу інтересів. Україна та Польща можуть і надалі мати різні позиції щодо ринкових запобіжників, розподілу підтримки чи темпів інтеграції. Тим не менш, обидві сторони можуть виграти, уникнувши сценарію, за якого майбутня реформа САП скорочує аграрне фінансування без запровадження дієвих механізмів для зміцнення конкурентоспроможності та стійкості. У цьому сенсі розширення може стати не лише бюджетним викликом, а й можливістю переосмислити те, як аграрна підтримка сприяє довгостроковим результатам розвитку.⁷²

Тому збалансований перехід слід розуміти не як механізм обмеження участі України, а як рамку для управління адаптацією у прозорий і взаємний спосіб. Вона має поєднувати тимчасові й обґрунтовані доказами запобіжники, де це виправдано, з адресними інвестиціями, інституційною співпрацею та підтримкою господарств і сільських територій, що адаптуються до нових вимог САП. Такий підхід допоміг би забезпечити, щоб інтеграція зміцнювала стійкість аграрних секторів обох сторін, водночас уникаючи різких потрясінь для виробників і споживачів.

⁷⁰ https://agriculture.ec.europa.eu/cap-my-country/cap-strategic-plans_en

⁷¹ https://apps.fas.usda.gov/newgainapi/api/Report/DownloadReportByFileName?fileName=EU%20Common%20Agricultural%20Policy%20Reform_Brussels%20USEU_European%20Union_02-06-2022

⁷² <https://capreform.eu/>

Ще один напрям співпраці стосується дизайну переходу України до механізмів САП. І Україна, і наявні держави-члени можуть виграти від передбачуваного та поетапного підходу, який поєднує поступовий доступ до підтримки з інституційною підготовкою та інвестиціями в адміністративну спроможність.

Попередні розширення наводять кілька прикладів того, як аграрною інтеграцією керували за допомогою перехідних механізмів, які обмежували порушення ринку та полегшували інституційну адаптацію. Під час розширення 2004 року такі країни, як Польща, отримували прямі виплати поступово, а не одразу на рівні ЄС: спочатку виплати становили 25% від середнього рівня ЄС, а потім поетапно збільшувалися протягом десяти років. Національним урядам було дозволено доповнювати трансфери ЄС національними доплатами, що забезпечувало додаткову гнучкість у процесі адаптації. Подібні механізми застосовувалися до Румунії та Болгарії після їхнього вступу у 2007 році, що відображало занепокоєння щодо бюджетних витрат, адміністративної готовності та структурних відмінностей між аграрними секторами наявних і нових держав-членів. Попередні розширення також спиралися на перехідні періоди та захисні механізми. Наприклад, Іспанія та Португалія були інтегровані через семирічний період адаптації цін на сільськогосподарську продукцію та вирівнювання тарифів, тоді як чутливі сектори, такі як вино, оливкова олія, фрукти та овочі, підпадали під дію довгих перехідних механізмів та специфічних захисних заходів. Цей досвід демонструє, що поступова інтеграція, диференційовані графіки впровадження та тимчасові механізми підтримки були звичними рисами попередніх розширень, що охоплювали великі аграрні економіки. Він також свідчить про те, що майбутня участь України в САП, імовірно, включатиме перехідні механізми, спрямовані на балансування бюджетної стійкості, ринкової стабільності та адміністративної адаптації. Поетапний підхід, що поєднує поступовий доступ до прямих виплат із більшим акцентом на розвитку сільських територій, інвестиційній підтримці та розбудові інституційної спроможності, міг би, таким чином, стати прагматичним шляхом для інтеграції України в механізми САП.^{73,74}

Майбутня участь України в САП порушує не лише питання конкуренції та перерозподілу, а й відкриває можливості для визначення спільних пріоритетів розвитку в межах європейської аграрної політики. Попри розбіжності щодо доступу до ринку та розподілу підтримки, Україна та Польща мають спільні стимули зберегти сильну й належно профінансовану САП, яка захищає доходи господарств, підтримує розвиток сільських територій, фінансує модернізацію та забезпечує поступову адаптацію до розширення. За такого підходу майбутня реформа САП може стати як відповіддю на тиск розширення, так і можливістю зміцнити стійкість і конкурентоспроможність європейського сільського господарства загалом.

73 https://www.researchgate.net/publication/228770955_Eastern_Enlargement_of_the_EU_and_its_Implications_for_Agriculture_and_Agricultural_Policies

74 https://sieps.se/media/emhj2zru/2024_20epa.pdf

7. НАСЛІДКИ ДЛЯ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ ТА РЕКОМЕНДАЦІЇ

З усього аналізу випливає один загальний висновок. Вплив вступу України на польське сільське господарство не є однозначним. Він значною мірою залежатиме від трьох факторів: моделі вступу та перехідних періодів, форми реформованої САП і того, чи розглядатиме Польща Україну як партнера, а не лише як загрозу. Розрахунки в розділі 6.1 показують, що за припущень проміжного сценарію обсяг фінансування Польщі за САП міг би бути більш ніж на мільярд євро меншим на рік порівняно з базовим сценарієм. Наведені нижче рекомендації WEI поділяються на дві групи: перша стосується ЄС і дискусії щодо реформи САП; друга — Польщі. Рекомендації ІЕД для України наведено в розділі 7.2. Аналіз також дає підстави для висновку щодо структури самої Спільної аграрної політики. Щоб Україна могла брати участь у САП без дестабілізації бюджету та ринків, ця політика має розвиватися в кількох напрямках. По-перше, вона має зберегти окремий і адекватний обсяг аграрного бюджету як основний інструмент ЄС для фінансування екологічного переходу, модернізації сільських територій та структурної адаптації — функцій, які неможливо забезпечити лише за допомогою ринкових механізмів і які будуть особливо важливими в контексті розширення. По-друге, вона має передбачати багаторічну й поступову інтеграцію українських фермерів у систему виплат. По-третє, вона має застосовувати дієві обмеження та регресивність, що стримують велику концентрацію земель, а не сімейні господарства. По-четверте, вона має змістити фокус із виплат за гектар на підтримку модернізації, розвитку сільських територій і підвищення стійкості. По-п'яте, вона має пов'язати лібералізацію торгівлі з реальним приведенням українських екологічних стандартів і стандартів добробуту тварин у відповідність до стандартів ЄС. Ці напрями детальніше розглядаються в наведених нижче рекомендаціях.

7.1. РЕКОМЕНДАЦІЇ ДЛЯ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ ТА ДИСКУСІЇ ЩОДО РЕФОРМИ САП

На європейському рівні Польща — в ідеалі в коаліції з іншими країнами з роздрібненими аграрними секторами, а в майбутньому й з Україною — має обстоювати такі рішення:

1. **Забезпечення того, щоб інтеграція України до САП фінансувалася за рахунок додаткових бюджетних асигнувань, а не за рахунок перерозподілу наявних обсягів фінансування держав-членів.** За рамками НРП після 2027 року обсяги фінансування держав-членів визначаються критеріями населення, доходу та розриву в добробуті і є заздалегідь визначеними до вступу. Вступ України не повинен скорочувати ці заздалегідь визначені обсяги. Фінансовий пакет Комісії від червня 2026 року для переговорів про вступ Чорногорії підтверджує цей принцип, встановлюючи, що вступ вимагає перегляду узгодженого бюджету БФР з урахуванням нових видаткових потреб без негативного впливу на кошти, уже виділені наявним державам-членам. Польща та інші наявні бенефіціари САП мають обстоювати закріплення цього принципу безпосередньо в умовах переговорів про вступ України, забезпечуючи, щоб фінансовий пакет для України будувався поверх наявних обсягів фінансування, а не вирізався з них.
2. **Захист окремого й адекватного бюджету САП.** Найважливіше — не допустити поглинання сільського господарства єдиним великим національним фондом,

з якого кошти могли б легко перенаправлятися на інші цілі. САП має зберегти чітко визначену, юридично захищену бюджетну рамку, оскільки без неї будь-яке розширення означатиме реальні скорочення для наявних бенефіціарів.

3. **Механізм поступового досягнення Україною повних виплат.** Так само, як Польща досягала повних ставок виплат поетапно у 2004–2007 роках, Україна має входити до системи виплат поступово, через багаторічний процес поетапного включення. Це водночас захистило б бюджет ЄС від раптового фінансового навантаження і дало б усім сторонам час на адаптацію.
4. **Обмеження та регресивна підтримка, спрямовані на концентрацію, а не на сімейні господарства.** Польща має підтримувати дієві ліміти на субсидії для найбільших структур, зокрема, запропоновану стелю у 100 000 євро, оскільки цей інструмент запобігає спрямуванню основної маси коштів українським та іншим аграрним холдингам. Щоб стеля була дієвою, вона має охоплювати афілійовані структури, а не лише окремі юридичні особи; інакше її можна обійти, розподіливши земельну площу між формально окремими компаніями. Також необхідно здійснювати моніторинг концентрації в просторовому вимірі.⁷⁵ Водночас слід захищати перерозподільну виплату, яка створює стимули для менших господарств.
5. **Дієві регіональні захисні механізми та моніторинг ринку.** Досвід зернової кризи показав, що ЄС реагує надто повільно. Необхідно зберегти й посилити регіональні захисні застереження, ефективну систему моніторингу імпорту та механізм швидкого реагування на порушення ринку — такий, як запропонований EU Safety Net — до того, як тиск переросте в політичну кризу.
6. **Прив'язка лібералізації торгівлі до приведення стандартів у відповідність.** Відкриття ринку для української продукції має супроводжуватися реальним, а не лише формальним приведенням українських екологічних стандартів, стандартів добробуту тварин і використання пестицидів у відповідність до вимог ЄС. Оновлена торговельна угода, чинна з кінця жовтня 2025 року, встановлює кінцевий строк для повного приведення українських стандартів у відповідність лише до кінця 2028 року, тоді як деякі українські зацікавлені сторони пропонували довші, галузеві перехідні періоди. Будь-які такі періоди мають бути обґрунтованими, чітко обмеженими в часі, підконтрольними моніторингу та обмеженими потребами адаптації. Вони не повинні відкладати дотримання вимог щодо продукції, що розміщується на ринку ЄС, чи створювати стійкі конкурентні викривлення. Гармонізація має підтримувати поступовий перехід до більш сталих і диверсифікованих моделей виробництва, водночас визнаючи виняткові витрати, спричинені руйнуваннями внаслідок війни. З українського боку також слід враховувати вищі витрати українських сільськогосподарських виробників через війну та знищення активів. Така обумовлена модель вирівнює умови конкуренції та має підтримуватися протягом усього процесу вступу.⁷⁶
7. **Активна участь у формуванні реформи, а не в реагуванні постфактум.** Рішення щодо майбутньої САП ухвалюються вже зараз, у межах переговорів щодо фінансової рамки на 2028–2034 роки. Польща має бути за столом переговорів як активний співавтор реформи, оскільки якщо вона долучиться лише тоді, коли Україна наблизиться до членства, найважливіші параметри вже будуть визначені.

⁷⁵ O. Nedohonov et al., "Analysis of the Concentration of Agricultural Land and Farmers' Access to Land," Ecoaction (Ekodia), 2026 р. (на рівні громад — українського відповідника польських гмін — окремі агрохолдинги контролюють від 40 до понад 70% сільськогосподарських земель, попри законодавчий ліміт у 10 000 га). Доступно за посиланням: <https://ecoaction.org.ua/konts-sh-zemel-dostup-fermeriv-analiz.html>

⁷⁶ Європейська Комісія, DG TRADE, EU trade relations with Ukraine: оновлена ПВЗВТ набула чинності 29 жовтня 2025 року після закінчення дії автономних торговельних заходів 5 червня 2025 року; Регламент 2025/2199 запроваджує суворіші тарифні квоти, захисне застереження та зобов'язання України привести свої національні виробничі стандарти у відповідність до стандартів ЄС до кінця 2028 року. Доступ: https://policy.trade.ec.europa.eu/eu-trade-relationships-country-and-region/countries-and-regions/ukraine_en

7.2. РЕКОМЕНДАЦІЇ ДЛЯ УКРАЇНИ

Вступ України до САП визначатиметься не лише умовами, узгодженими в Брюсселі. Він однаковою мірою залежатиме від того, наскільки готовими будуть українські інституції та виробники функціонувати за правилами САП, а також від того, наскільки ефективно Україна обстоюватиме умови вступу, що відображають її аграрну реальність. Наведені нижче рекомендації поділяються на дві групи: те, що Україна має вибудувати всередині країни, і те, чого Україна має домагатися за столом переговорів.

Інституційна та адміністративна підготовка

- 1. Пріоритетне створення Інтегрованої системи адміністрування та контролю (IACS).** Прямі виплати неможливо здійснювати без функціонуючої IACS — цифрової системи, що поєднує ідентифікацію земельних ділянок, реєстрацію фермерів, обробку виплат і контроль. Побудова такої системи вимагає років і стабільних інвестицій. Україні слід розглядати її розвиток як передумову для участі в САП, а не як завдання, яке виконується після вступу, і прагнути отримати технічну допомогу ЄС та передвступне фінансування для прискорення впровадження.
- 2. Розвиток систем реєстрації земель і документації оренди.** Приблизно 17,3 з 18,3 млн гектарів, які використовують сільськогосподарські підприємства в Україні, перебувають в оренді, а не у власності. Права на виплати за САП прив'язані до діючого фермера, який використовує землю, а не до її власника. Без надійної, оцифрованої реєстрації оренди та документації землекористування значну частку земельного фонду України неможливо перетворити на реальну базу для виплат. Зміцнення систем земельного кадастру та формалізацію орендних відносин слід розглядати як безпосередньо пов'язані з прийнятністю САП.
- 3. Розбудова спроможності платіжного агентства.** Кошти САП виплачуються через національно акредитовані платіжні агентства, що підпадають під суворі вимоги аудиту та контролю ЄС. Україна повинна створити й акредитувати таке агентство задовго до вступу, забезпечивши достатню адміністративну спроможність, системи внутрішнього контролю та аудиторський слід, що відповідають стандартам гарантії ЄС. Досвід Польщі та інших країн, що вступили у 2004 році й побудували ці інституції в передвступний період, є прямою моделлю для наслідування.
- 4. Підтримка формалізації виробників, зокрема в малому та присадибному секторі.** Мільйони особистих господарств, які домінують у виробництві картоплі, овочів, фруктів, молока та яєць в Україні, навряд чи отримають доступ до прямих виплат за САП без формалізації. Україні слід розробити спрощені шляхи реєстрації та системи консультаційної підтримки, які дозволять дрібним виробникам поступово входити до формальних аграрних структур без непропорційного адміністративного навантаження. Організації виробників і кооперативи можуть слугувати механізмом агрегації для цього процесу.
- 5. Приведення аграрного, екологічного законодавства та законодавства про безпечність харчових продуктів у відповідність до вимог ЄС.** Виплати за САП обумовлені дотриманням екологічних, ветеринарних стандартів і стандартів безпечності харчових продуктів. Україні слід розглядати законодавче наближення не як формальний пункт для галочки під час вступу, а як практичну передумову для доступу виробників до підтримки. Пріоритетні напрями включають вимоги крос-комплаєнсу, регулювання нітратів, стандарти доброброту

тварин і правила застосування пестицидів. Кінцевий строк для повного наближення за оновленою торговельною угодою — кінець 2028 року; Україні слід розглядати це як мінімальну, а не максимальну планку.

Переговорна позиція

- 1. Обстоювання механізму поетапного включення з можливістю національних доплат.** Як показав досвід вступу Польщі, старт на рівні 25% від повної ставки ЄС із національними доплатами, що закривають розрив, є ефективнішим, ніж єдина фіксована перехідна ставка. Україні слід домагатися такої ж гнучкості — права доповнювати прямі виплати ЄС національно профінансованими доплатами протягом перехідного періоду, щоб виробники отримували відчутну підтримку вже з першого року вступу, а не чекали, доки поетапне включення досягне повної ставки.
- 2. Узгодження умов перехідного періоду, що відображають воєнні збитки та витрати на відбудову.** Стандартні аргументи щодо поетапного включення в попередніх вступях зосереджувалися на розривах у ВВП і адміністративній готовності. Ситуація в Україні додає ще один вимір: сільськогосподарські виробники зазнали прямих втрат активів, стикнулися з вищими витратами на ресурси та працюють на скороченому земельному фонді через окупацію й забруднення. Україні слід обстоювати позицію, що її перехідний період і право на національні доплати мають відображати ці додаткові структурні недоліки, а не лише стандартну логіку конвергенції.
- 3. Наполягання на інвестиційних інструментах як на центральному елементі пакета вступу.** Прямі виплати стабілізують доходи, але не відбудовують інфраструктуру, переробну спроможність чи логістику. З огляду на масштаб воєнних збитків та інвестиції, необхідні для приведення у відповідність до стандартів ЄС, Україні слід домагатися суттєвого обсягу підтримки розвитку сільських територій та інвестицій у межах своєї інтеграції до САП, зорієнтованої на відбудову, модернізацію та розбудову інституційної спроможності, а не лише на трансфери на основі площі.
- 4. Активна участь у розробці правил обмеження виплат і запобігання їх обходу.** Стеля виплат у 100 000 євро на господарство матиме значний фіскальний ефект для українського агрохолдингового сектору лише в тому разі, якщо вона буде розроблена так, щоб охоплювати пов'язані структури й запобігати обходу через корпоративну реструктуризацію. За переговорною позицією України з цього питання уважно спостерігатимуть інші держави-члени. Україні слід проактивно підтримувати дієві правила проти концентрації, зокрема через просторовий моніторинг на місцевому рівні. Це також відповідає інтересам власних малих і середніх виробників України, яким вигідна система виплат, що не концентрує підтримку в руках зменшки великих операторів.

7.3. РЕКОМЕНДАЦІЇ ДЛЯ ПОЛЬЩІ

На національному рівні пріоритетом є підготовка польського сільського господарства — й особливо його найслабших ланок — до роботи на ринку, до якого входить Україна:

1. Зміщення підтримки на продукцію з доданою вартістю та нішеві ринки. Конкурентна перевага Польщі полягає не у виробництві масової сировини, де Україна дешевша, а в переробці, якості та продукції з вищою доданою вартістю. Національна політика має надавати пріоритет спеціалізації, органічному виробництву, ягідним культурам, овочам і регіональній продукції, а також інвестиціям, що підвищують додану вартість на рівні господарства.
2. Адресна підтримка менших господарств, а не суцільний алармизм. Найвразливішими є сімейні господарства, зайняті у виробництві стандартних культур. Їм потрібні програми, які допоможуть знайти своє місце на ринку — наприклад, у трудомісткому виробництві, що використовує трудові ресурси, у горизонтальній інтеграції та в несільськогосподарській діяльності на базі господарства.
3. Зміцнення організацій виробників і позиції фермера в ланцюгу виробництва. Роздрібненість послаблює переговорну силу польських фермерів. Фінансова та консультаційна підтримка груп і організацій виробників підвищує їхню здатність узгоджувати ціни та умови продажу, забезпечуючи дешевший і стійкіший захист, ніж разові субсидії.
4. Модернізація, інновації та точне землеробство, доступні для менших господарств. Національні кошти та кошти ЄС мають сприяти доступу до сучасних технологій, зрошення, зберігання та точного землеробства, зокрема й для менших господарств, щоб вони не відставали від великих конкурентів.
5. Розширення використання географічних зазначень і просування вітчизняної продовольчої продукції. Надання захищених позначень більшій кількості польських продуктів та активне просування вітчизняного продовольства в роздрібній торгівлі й серед споживачів — це заходи, узгоджені із законодавством ЄС, які ефективно захищають традиційну продукцію від безликої, дешевої конкуренції.
6. Використання ролі Польщі як мосту до України. Замість того, щоб розглядати Україну лише як загрозу, Польща повинна свідомо позиціонувати себе як транзитний, логістичний і консультаційний хаб. Польські порти, польський досвід адаптації до САП і польський харчовий переробний сектор — це активи, які можуть приносити дохід, якщо відносини будувати як партнерство. Передачу знань, консультування та моделі адаптації слід спрямовувати саме на сектор індивідуальних і сімейних господарств України, а не на Україну загалом, оскільки саме цей сектор є природним союзником польського сільського господарства.
7. Підготовка національного бюджету до ренаціоналізації підтримки. У міру зниження реальної вартості коштів ЄС і зростання тиску на бюджет САП Польща повинна передбачати майбутню потребу в більшому співфінансуванні сільського господарства з національного бюджету і планувати це заздалегідь, а не під тиском чергової кризи.
8. Захист від скупівлі землі та інфраструктури агрохолдинговим капіталом. У контексті лібералізації ринків сільськогосподарських земель України та ЄС Польщі слід розробити інструменти для захисту вітчизняної землі, переробних потужностей та інфраструктури від скупівлі великими, часто фінансованими з-за кордону, агрохолдинговими структурами, щоб вигоди від інтеграції не дісталися концентрованому капіталу. Моніторинг структур земельної власності та концентрації має стати постійним елементом аграрної політики.

Усі ці дії об'єднує одна ідея. Вступ України стане випробуванням зрілості аграрної політики Польщі. Ми можемо не пройти це випробування, перетворюючи реальні, вирішувані проблеми на паливо для протестів. Або ми можемо пройти його, спираючись на власний досвід вступу, щоб вибудувати відносини з Україною, за яких Польща захищає свої менші господарства, водночас капіталізуючи те, що вона вміє робити найкраще.

ДОДАТОК

Структура підприємств аграрного сектору за видом діяльності та розміром у 2024 році

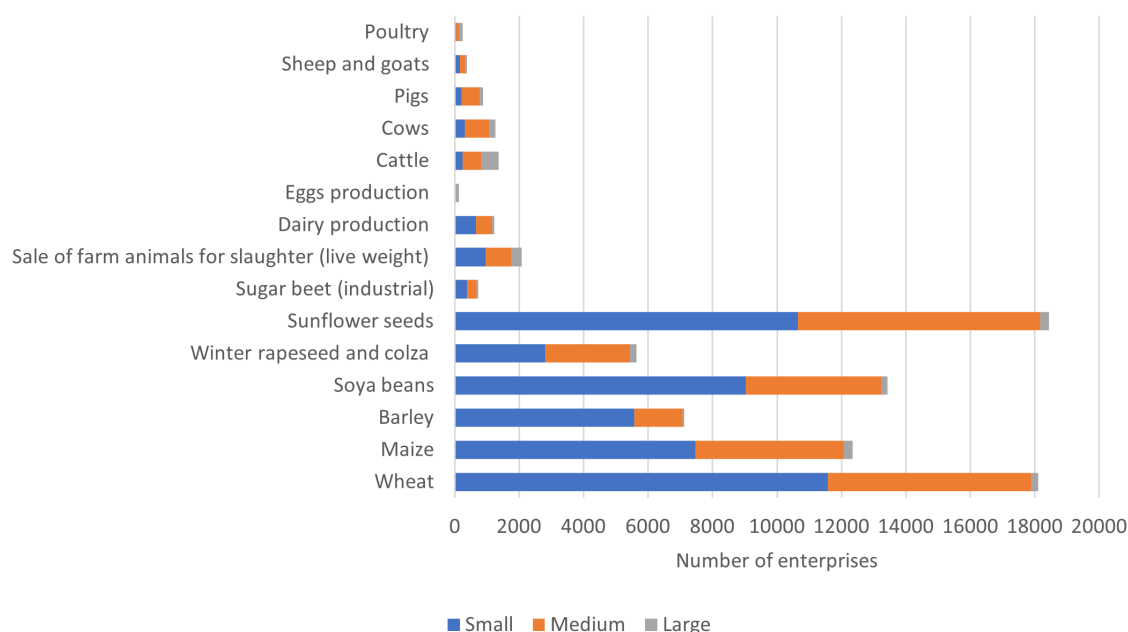

Рисунок А1. Кількість сільськогосподарських підприємств за основним видом продукції та розміром підприємства, 2024 рік. Значення показують кількість підприємств, а не обсяги виробництва; обсяги виробництва за відповідними категоріями продукції наведено в таблиці нижче. Класи розміру підприємств укрупнено авторами на основі розмірних груп, опублікованих Державною службою статистики. До малих належать підприємства, які збирають урожай відповідної культури з площі до 100 гектарів; до великих — підприємства, що належать до найвищої групи, визначеної Державною службою статистики: понад 2 000 гектарів для пшениці, кукурудзи, сої та соняшнику та понад 1 000 гектарів для ячменю, ріпаку та цукрових буряків. До середніх належать підприємства, що входять до проміжних груп. Для продукції тваринництва розмірні групи визначаються не за площею, а за обсягом виробництва, причому межі відрізняються залежно від виду продукції. Для яєць опубліковано лише дві групи, тому для цього рядка значення для середніх підприємств не наведено.

Джерело: узагальнено авторами на основі https://ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2019/sg/grup_sg_pidpr/arch_grup_u.htm та https://ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2019/sg/grup_sg_pidpr/arch_grup_sg_kilk_tv_u.htm

Обсяги сільськогосподарського виробництва за розміром сільськогосподарських підприємств, 2024 рік

	Малі	Середні	Великі
Пшениця, тис. т	1 623,5	12 829,5	3 665,4
Кукурудза, тис. т	1 517,5	13 029,4	8 337,2
Ячмінь, тис. т	584,8	1 622,4	647,3
Соя, тис. т	703,9	3 692,0	1 910,7
Ріпак і кользу озимі, тис. т	328,0	2 101,1	1 146,1
Насіння соняшнику, тис. т	820,4	6 798,1	2 079,8
Кормові буряки, тис. т	1 008,0	4 763,2	6 656,5
Реалізація сільськогосподарських тварин на забій (у живій вазі), т	1 749,7	136 251	2 262 735
Виробництво молока, т	177 912	1 605 541	1 201 386
Виробництво яєць, тис. шт.	459,1		5 964 597,2
Велика рогата худоба, тис. голів	5,4	129,7	793,0
Корови, тис. голів	6,8	152,8	223,6
Свині, тис. голів	8,3	634,6	2 252,5
Вівці та кози, тис. голів	6,6	39,5	76,3
Птиця, тис. голів	50,6	3 637,3	105 945,5

Джерело: узагальнено авторами на основі https://ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2019/sg/grup_sg_pidpr/arch_grup_u.htm та https://ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2019/sg/grup_sg_pidpr/arch_grup_sg_kilk_tv_u.htm

Верстка: Йоанна Каришъ,
Пйотр Маньтужик

Фото: Canva.com

Використані шрифти:
Bahnschrift, Inter

Варшавський інститут
підприємництва
просп. Єрусалимський 30/7
00-024 Варшава